

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**REPLİKLI ÖĞRETİMİN OTİZMLİ ÇOCUKLARIN İLETİŞİM GİRME VE SOHBET
BAŞLATMA BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİ**

Abdulkadir ELÇİBOĞA
ORCID:0009-0006-0527-1776

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Fatih KOÇAK
ORCID:0000-0002-0490-3616

Konya-2026

ÖN SÖZ (TEŞEKKÜR)

Bu araştırmada ‘Replikli Öğretimin Otizimli Çocukların İletişime Girme ve Sohbet Başlatma Becerileri Üzerine Etkisi’ araştırılmıştır. Tez savunmasında jüri üyeleri olan ve önerileri ile tezin daha iyi olmasını sağlayan Prof. Dr. Sayın Hakan SARI ve Prof. Dr. Sayın Veysel AKSOY hocalarıma teşekkür ederim. Bu çalışmanın yapılmaya başladığı günden sonunakadartecrübelerininivebilgisiniherzamanbanaaktaranveçalışmaboyuncayolgösteren, ulaşmak istediğim her zaman bana katkılarını esirgemeyen Dr. Öğretim Üyesi Fatih KOÇAK hocama çok teşekkür ederim.

Bu çalışmada emeği geçen ve bana uygulama sırasında yardımcı olan, Okul Öncesi Öğretmeni Rahime YILDIZ hocama teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca bana destek olan, bana inanıp her daim başarılarımla gurur duyan aileme ve her zaman yanımda olduğu gibi bu çalışma sürecinde hep yardım etmeye çalışarak daima manevi desteğini sürdüren sevgili eşime teşekkürlerimi yolluyorum.

İçindekiler

ÖN SÖZ (TEŞEKKÜR).....	2
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	5
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	6
TABLolar LİSTESİ	7
GÖRSELLER LİSTESİ.....	8
ŞEKİLLER LİSTESİ	9
GRAFİKLER LİSTESİ.....	10
ÖZET	11
ABSTRACT.....	12
1. GİRİŞ	13
1.1. Problem Durumu	14
1.2. Araştırmanın Amacı	16
1.3. Araştırmanın Önemi.....	16
1.4. Sayıtlar.....	18
1.5. Sınırlıklar	18
1.6. Tanımlar.....	18
2. ALAN YAZIN.....	19
2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu	19
2.1.1 Otizm Seviyeleri.....	20
2.1.2. Destek gereksinimleri	21
2.1.3. Otizmlili bireylerin İletişim Özellikleri.....	21
2.2. Replikli Öğretim.....	23
2.2.1. Replik Oluşturma Önerileri.....	24
2.2.2. Sesli ve Yazılı Replikler	25
2.3. Özel Eğitimde Kullanılan Öğretim Yöntemleri.....	29
2.3.1 Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar	29
2.4. Replikli Öğretimle İlgili Yapılan Araştırmalar	31
2.4.1 Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar	31
2.4.2 Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	35
3. YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırmanın Modeli	40
3.2 Deneysel Kontrol	41
3.3. İç Geçerlik ve Dış Geçerlik	43
3.4. Katılımcılar	43

3.4.1. Katılımcıların Özellikleri	44
3.5. Araştırmacı	46
3.6. Gözlemci	47
3.7. Konuşmaortakları.....	47
3.8. Ortam.....	47
3.8. VeriToplamaAraçve/veyaTeknikleri.....	48
3.9. RepliklerinBelirlenmesi	52
3.10. VerilerinToplanması.....	54
3.10.1. Etkililik Verileri.....	54
3.10.2. GüvenirlikVerilerininToplanması	54
3.10.3. SosyalGeçerlikVerilerininToplanması.....	54
3.11. Uygulama Süreci.....	55
3.11.1. Başlamadüzeyi oturumları.....	55
3.11.2. Öğretim oturumları.....	56
3.12. Genellemeoturumları.....	60
3.13. VerilerinAnalizi.....	60
3.13.1. Etkililik verilerinin toplanması ve analizi	60
3.13.2. Güvenirlik verilerinin toplanması ve analizi	60
3.13.3. Sosyalgeçerlikverilerininintoplanmasıveanalizi.....	61
4. BULGULAR	62
4.1. ReplikliÖğretiminOtuzmlıBireyleriniletişimeGirmeveSohbetBaşlatmaBecerileri Üzerindeki Etkililiği: Başlama Düzeyi, Uygulama ve İzleme	62
4.2. SosyalGeçerlilik Bulguları.....	69
4.2. EbeveynlerinaraştırmaHakkındakiGörüşleri.....	69
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	72
5.1. Tartışma	72
5.2. Sonuç	77
5.3. Öneriler	77
5.4. 5.3.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	77
5.3.2. İleriAraştırmalaraYönelik Öneriler	78
KAYNAKLAR.....	79
EKLER.....	85

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

‘ReplikliÖğretiminOtizmliÇocuklarınıİletişimeGirmeVeSohbetBaşlatmaBecerileri ÜzerineEtkisi’başlıklıtezçalışmamıntoplam94sayfalıkkısmınailişkin21/02/2026tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %17olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tezçalışmasıorijinallikraporusayfasıhariç
2. Bilimseletikbeyannamesisayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekilerhariç
5. Simgelervekısaltmalarhariç
6. Kaynaklarhariç
7. Alıntılardahil
8. 7kelimedendahaazörtüşmeiçerenmetinkısımlarıhariç

NecmettinErbakanÜniversitesiTezÇalışmasıOrijinallikRaporuUygulamaEsaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30)altındaolduğunuveintihaliçermediğini;aksinintespitedileceğimuhtemeldurumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

21/02/2026

AbdulkadirELÇİBOĞA

Dr.Öğr. ÜyesiFatih KOÇAK

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

21/02/2026

AbdulkadirELÇİBOĞA

TABLULAR LİSTESİ

TabloBaşlıkNumarası	Sayfa Numarası
Tablo1. Yurtiçindereplikliöğretiminkullanıldığı araştırmalar	34
Tablo2. Yurtdışındareplikliöğretiminkullanıldığı araştırmalar	38
Tablo3. Katılımcılarınözellikleri	44
Tablo4. Kullanılanveritoplama araçları	48
Tablo5. Replikler	52
Tablo6. Repliksilikleştirmebasamakları	58
Tablo7. Sohbetbaşlatmaveiletişimegirmegözlemcilerarasıgüvenirlilikverileri	63
Tablo8. Ailelerinsosyalgeçerliğeilişkingörüşlerifrekansveyüzde dağılımları	70

GÖRSELLER LİSTESİ

GörselBaşlık Numarası	Sayfa Numarası
Görsel1. Tolkido cihazı	26
Görsel2. Bas-konuş cihazı	27
Görsel3. Uygulamanıngerçekleştiği sınıf	47
Görsel4. İletişimbaşlatmasıbeklenenkart(1.Katılımcı)	50
Görsel5. İletişimbaşlatmasıbeklenenkart(2.Katılımcı)	50
Görsel6. İletişimbaşlatmasıbeklenenkart(3.Katılımcı)	50

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil **Başlık** **Sayfa**
Numarası **Numarası**

Şekil1.Öğretimoturumları süreci56

Şekil2.Repliksilikleştirmesüreci57

Şekil3.Ebeveynlerinarştırmahakkındakigörüşleri68

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik	Başlık	Sayfa
Numarası	Numarası	
Grafik1.	Başlamadüzeyi,aralıklıyoklamavegenelleme oturumlarında	61
	1. replikiçindoğruteпки sayıları	
Grafik2.	Başlamadüzeyi,aralıklıyoklamavegenelleme oturumlarında	63
	2. replikiçindoğruteпки sayıları	
Grafik3.	Başlamadüzeyi,aralıklıyoklamavegenelleme oturumlarında	64
	3. replikiçindoğruteпки sayıları	
Grafik4.	Başlamadüzeyi,aralıklıyoklamavegenelleme oturumlarında	66
	4. replikiçindoğruteпки sayıları	
Grafik5.	Başlamadüzeyi,aralıklıyoklamavegenelleme oturumlarında	67
	5. replikiçindoğruteпки sayıları	

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitimi
Yüksek Lisans Tezi

REPLİKLI ÖĞRETİMİN OTİZMLİ ÇOCUKLARIN İLETİŞİME GİRME VE SOHBET BAŞLATMA BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİ

Abdulkadir ELÇİBOĞA

Bu araştırmanın amacı replikli öğretimle otizmlili çocuklara iletişime girme ve sohbet başlatma becerilerini kazandırmaktır. Bu amaçla replikli öğretimin otizmlili çocuklarda iletişim kurmayı kazandırıp kazandırmadığı incelenmiştir. Replikli öğretim uygulamasının otizmlilere konuşma başlatma becerisini kazandırmayı hedeflediği bu çalışmada tek denekli araştırma desenlerinden katılımcılar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Katılımcılar 5, 5 ve 6 yaşlarında olan 2 erkek ve 1 kız öğrenciden oluşmaktadır. Oturumlar gerçekleştirilirken ‘Sohbet etme becerisi yoklama ve genelleme oturumları veri toplama formu’ aracılığıyla veriler toplanmıştır. Elde edilen tüm veriler grafiksel analiz yoluyla değerlendirilmiş ve betimsel olarak yorumlanmıştır. Araştırma sonuçları, replikli öğretimin otizmlili çocuklarda iletişim ve sohbet becerisini kazandırmada etkili olduğunu göstermiştir. Bu araştırmanın amacına göre, çalışmada Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireyler kazandığı iletişim becerisini farklı ortam ve kişilere genelleme bildiği ve zaman içinde sürdürebildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beceri, iletişim, otizmlili çocuklar, replikli öğretim, sohbet başlatma.

ABSTRACT

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitimi
Yüksek Lisans Tezi

THE EFFECT OF REPETITION TEACHING ON THE ABILITY OF CHILDREN WITH AUTISM TO COMMUNICATE AND INITIATE CONVERSATIONS

Abdulkadir ELÇİBOĞA

The aim of this research is to teach autistic children communication and conversation initiation skills through scripted instruction. To this end, the effectiveness of scripted instruction in teaching communication skills in autistic children was investigated. This study, which aimed to teach autistic individuals conversation initiation skills through scripted instruction, utilized a multiple baseline design among single-subject research designs. The participants consisted of two male and one female student aged 5, 5, and 6 years old. Data were collected during the sessions using the ‘Conversation Skill Assessment and Generalization Sessions Data Collection Form’. All data obtained were evaluated through graphical analysis and interpreted descriptively. The research results showed that scripted instruction is effective in teaching communication and conversation skills in autistic children. According to the aim of this research, it was determined that individuals with Autism Spectrum Disorder (ASD) were able to generalize the communication skills they acquired to different environments and people and maintain them over time.

Keywords: Skill, communication, autistic children, scripted instruction, conversation initiation

BÖLÜM1

1. GİRİŞ

Son zamanlara kadar her 44 çocuğun birinde görülen ve erkeklerde kızlardan dört kat daha fazla görülen (Hastalıkları kontrol merkezi-CDC, 2020) otizm spektrum bozukluğu bugüne gelindiğinde her 36 çocuktan birinde görülmektedir (CDC, 2022). Amerikan Psikiyatri Birliği (American Psychiatric Association-APA) tarafından yayınlanan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'nda (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: DSM 5, 2013) otizmin temel belirtileri sıralanmaktadır. Bunlar sınırlayıcı ve yinelenen/tekrarlayan davranış kalıpları, aynılıkta direnç gösterme, sosyal iletişim ve etkileşimdeki güçlükler, rutinlere aşırı bağlılık ve duysal uyarıcılara aşırı hassasiyet veya duyarsızlıkla belirtileri olan gelişimsel bir yetersizlik olarak tanımlanmaktadır. DSM-5'e göre OSB'nin tanılanmasında (a) sosyal etkileşim/iletişimde yetersizlikler ve (b) sınırlı ilgi alanları ve tekrarlayıcı davranışlar olmak üzere iki temel ölçüt bulunmaktadır (APA, 2013)

Sınırlı ilgi alanı ve tekrarlayan anlamsız davranış kalıpları, sosyal etkileşimde yetersizlik ve iletişim becerilerinde güçlük yaşama; otizm spektrum bozukluğuna sahip olan çocuklarda görülen karakteristik özelliklerin başında yer almakta ve yaşanan iletişim güçlüğü diğer yetersizliklerin derecesinin de artmasına neden olabilmektedir. Otizmliler çocukların söz öncesi sözel olmayan sosyal iletişim becerilerinden taklit, jest, oyun ve ortak dikkat becerilerinde güçlükler yaşadıkları da söylenebilir. Söz öncesi dönemde sözel olmayan sosyal iletişim becerilerinde görülen bu yetersizliklerin, çocuklarda dilin ediniminde görülen güçlüklerle alakalı olduğu düşünülmektedir (Ökcün ve Akçamuş, 2016).

OSB'li çocuklarındil becerilerinde gecikme veya yetersizlik yaşadıkları bilinmektedir. Buna karşın akranlarına göre otizmliler çocuklar ifade edici dil becerisinde alıcı dil becerisinden daha iyi olduğu savunulmaktadır. Bu araştırmalarda dil becerilerinin homojen olmadığı, farklı bir deyişle bu çocuklardan bazılarının alıcı veya ifade edici dil becerilerinin normal düzeyde olduğunu bazılarındaki dil alanındaki adabenzergüçlükleri yaşadıklarını ortaya koymuştur (Sütçü ve Aydın, 2008). İletişim becerisi bilimsel kanıta dayalı pek çok farklı müdahale yöntemleriyle kazandırılabilir. Bu yöntemlerden biri olan replikli öğretim, otizmliler veya ileri seviyede yaygın gelişim bozukluğuna sahip kişilerin kişilerarası etkileşim ve karşılıklı konuşma başlatmalarını ve konuşmanın devam etmesini sağlayan, sesli ya da yazılı kelime, ifade veya cümleler ile gerçekleştirilen öğretimdir (Birkan, 2011).

Otizimli bireylerin bu tür özel ve bireysel durumları onların eğitiminin de bireysel yapılması zorunluluğunu ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu amaçla otizmlilerin gelişim özelliklerine ve davranış durumlarına göre eğitim süreçlerini yürüten öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin ve bireysel özelliklerinin farklı olması gerekmektedir. Bu bireylerle çalışan öğretmenlerin niteliği yapılacak eğitimlerin niteliğini önemli ölçüde etkilemektedir (Sarı, 2003).

Dünyada otizmlilerin eğitimiyle ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda çoğunlukla davranışçı yaklaşımların yerine bilişsel yaklaşımlar ele alınmaya başlanmış ve bu yönde araştırmalar yapılmıştır. Bunun aksine ülkemizde ise uzun yıllar boyunca davranışçı yaklaşımlar kullanılmıştı ve hala devam ettiği görülebilir. Bu durum genel eğitimlerden çok bireysel olarak yapılan eğitimleri zorunlu hale getirmiştir. (Koçak, 2011).

Bu bölümde araştırmanın temelini oluşturan problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve araştırmada bahsedilen kavramların tanımları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Otizm spektrum bozukluğu, psiko-motor gelişim, sosyal-duygusal gelişim, dil gelişimi, zihinsel gelişim gibi pek çok gelişim alanını birden fazla gelişim döneminde etkileyebilen nörogelişimsel bir bozukluk olarak hayatın farklı alanlarında karşımıza çıkmaktadır (Diken ve Bakkaloğlu, 2016). Milli Eğitim Bakanlığının Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre otizimli bireyler; tipik gelişim gösteren yaşlılarından bireysel, gelişimsel ve eğitim kapasitesi açısından anlamlı olarak farklı olan öğrencilerdir. Bu öğrencilerine eğitimsel sosyal gereksinimlerini karşılamak amacıyla hazırlanmış eğitim programları ve özel olarak hazırlanmış personel ile uygun ortamlarda gerçekleştirilen eğitim, olarak tanımlanan özel eğitim ortamlarında eğitim görürler (MEB, 2018). Bu bireylerine eğitim öğretim kademelerine ve ortamlarına yerleştirilmesinde tanılarının türü ile derecesi önemli olmaktadır ve benzer yetersizliği bulunan akranlarıyla homojen yapıdaki ortamlarda eğitim görmektedirler. DSM 5'e göre otizimli bireylerin tanımlanmasında iletişim ve sosyal etkileşimde güçlükler, sınırlı ilgi alanları ve tekrarlayan davranış kalıpları olmak üzere iki temel ölçüt baz alınmaktadır (APA, 2013).

Otizimli bireylerin iletişim ve dil alanında yaşadığı güçlükler, otizm spektrum bozukluğunun tanı kriterlerinden birisidir ve bu yetersizlikler otizm olan bireylerde otizmin bulunma şiddetini belirleyen önemli bir faktör olarak ele alınmaktadır. Otizm spektrum

bozukluğu olan çocuklarındil gelişimikonusundakarışık bir yapıda olduğu kabul edilmektedir.

Otizme sahip bazı bireyler sözel dili hiç kazanamazken bazı bireylerde ise tipik gelişim gösteren yaşlarına yakın bir sözel dil kullanım performansı görülebilmektedir (Ökcün ve Akçamuş,2016).

Otizimli çocukların ya alıcı dil becerilerinde ya ifade edici dil becerilerinde ya da aynı anda hem alıcı hem ifade edici dil becerilerinde yetersizlik yaşadıkları görülebilmektedir. Alıcı dili zayıf olan otizimli bireyler gelişim yaşlarına göre daha kısıtlı sembolik oyun oynadıkları, iyi olan otizimli çocukların ise komut ve model alarak daha fazla sembolik oyun oynadıkları bulunmuştur. Otizmlilerinde dil ve iletişim gücünü yaşamaları sembolik oyun, oyun becerisi gibi yakın alanları da olumsuz etkilediği görülebilmektedir. Erken çocuklukta sosyal iletişim becerilerinden biri olan sembolik oyunun dil ile ilişkili olduğu hatta yalnızca ilişki seviyesinde olmayıp ileri dönemde edinilecek dil becerilerini yordamada önemli bir yordayıcı olduğu görülmüştür (Alak, 2014).

OSB olan çocukların dil ve iletişim alanında yaşadıkları sorunlar sözel ifadelerinin olmayışı veya konuşmada gecikme şeklinde görülebildiği gibi sözcüklerle kendini ifade eden veya cümle kurabilen çocuklarda ise sosyal iletişim başlatmakta, sürdürmekte veya dilin iletişim amaçlı kullanımda sınırlılıklar şeklinde de kendini gösterebilmektedir. Dil ve iletişim becerileri ise sözel olmayan iletişim becerileri ve sözel iletişim becerileri olarak iki ana başlık altında ele alınmaktadır. OSB olan çocuklar hem sözel olmayan hem de sözel iletişim becerilerinde sorun yaşamaktadırlar (Ökcün ve Akçamuş, 2016). OSB'li çocuklarda iletişim ve konuşmayı engelleyen problemlerden biri de ekolali yani tekrarlı konuşmalara sahip olmalarıdır. Ekolali, daha önce söylenen bir ifadenin bir kısmının veya tamamının sözel olarak tekrarlanmasıdır ve otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde yaygın olarak görülmektedir, otizmlili bireylerde görülen ve iletişim aksaklıklarının sebepleri olan bir bozukluk olan ekolali, kendi başına bir iletişim bozukluğu olarak kabul edilmektedir (Tosun, 2021).

Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylerde dil, söz öncesi ve sözel dönem olarak 2 döneme ayrılır. Söz öncesi dönemde göz teması kurma ve ortak dikkat geliştirme, jest ve imiklerle iletişimle basit sesler çıkarma ön plandadır. Sözel dönemde ise tek kelime veya öbekleri ile istek- ihtiyaç ifade etme, çevresiyle etkileşim kurma ve kelime dağarcığını geliştirme gibi işlevsel şekilde dili kullanma görülür (Aksoy, 2022).

Replikli öğretim, otizmliler veya ileri seviyede yaygın gelişim bozukluğuna sahip kişilerin kişilerarası etkileşim ve karşılıklı konuşma başlatmalarını ve konuşmanın devamını sağlayan, sesli ya da yazılı kelime, ifade ve cümlelerle gerçekleştirilen öğretimdir. Bireylerle etkileşime girmeyi sağlayan replikli öğretim; etkileşim başlatma, etkileşimi devam ettirme ve karşılıklı konuşmaya teşvik etmeye yarayan bir yöntemdir (Birkan, 2011). Etkileşim başlatmayı ve karşılıklı konuşmaya girmeyi öğreten bir yöntem olan replikli öğretimde replikler, otizmliler bireylerin insanlarla karşılıklı konuşma başlatma ve devam etmelerine yardımcı olmak için hazırlanmış yazılı ya da sesli kelime, ifade ve cümlelerdir (McClannahan ve Krantz, 2010).

Bu araştırmanın problem cümlesini “Replikli öğretim yöntemi otizm spektrum bozukluğuna sahip çocukların iletişim başlatma ve konuşma becerileri üzerinde etkili midir?” cümlesi oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, replikli öğretime dayalı sohbet başlatma ve sürdürme müdahale programının otizmliler bireylerin hedeflenen beceriyi sürdürme, genelleme ve farklı alanlarda kullanması üzerinde etkililiğini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda resimli kartlarla otizmliler bireylere günlük yaşamdaki sosyal durumlarda iletişimi sürdürme ve konuşma becerisini replikli öğretim yoluyla öğretmek hedeflenmiştir. Araştırmada aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Replikli öğretime dayalı sohbet başlatma ve sürdürme müdahale programı, OSB’li çocukların günlük hayattaki sosyal durumlarda iletişim başlatma ve konuşmayı sürdürme becerisini kazandırmada etkili midir?
2. Replikli öğretime dayalı sohbet başlatma ve sürdürme müdahale programı, OSB’li çocuklara günlük hayattaki temel ihtiyaç durumlarını ifade etme için iletişim başlatma ve konuşmayı sürdürme becerisini öğretmede etkili midir?
3. Replikli öğretime dayalı sohbet başlatma ve sürdürme müdahale programı, OSB’li çocukların günlük hayattaki sosyal durumlarda iletişim başlatma ve konuşmayı sürdürme becerisini farklı durum ve bireylere genellemelerinde etkili midir?
4. Özel eğitim öğretmenlerinin davranışın uygunluğuna, önemine, bu yöntemin kabul edilebilirliğine ve araştırmanın sosyal geçerliğine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Otizmliler bireyler normal gelişen akranlarından farklı olarak yoğun asosyalite, bazı

davranışlarda ve ilgi alanlarında ısrar etme gibi durumlar yaşamaktadır. Birçok belirti ve özelliklerinin yanında otizmlili bireylerin çoğu iletişim ve konuşma güçlüğü yaşamakta ve bu durum öğretmen ve ebeveynlerin öncelikli konusu ve çalışma alanı olmaktadır. Otizm spektrum bozukluğu “sosyal iletişim, toplumsal etkileşimde kalıcı yetersizliğin olduğu ve sınırlı, tekrarlayan davranış kalıpları, ilgi yada etkinliklerlemeydanagelennörogelişimsel,genetik bir yetersizlik”olaraktanımlanmaktadır. Otizm spektrum bozukluğu belirtilerinde önemli olan iki faktör; sosyal iletişimdeki sınırlılıklar ve tekrarlanan/sınırlı davranış örüntüleri ya da ilgi alanları olarak karşımıza çıkmaktadır (APA, 2013).

Gerek otizmlili olsun gerek zihin yetersizliğine sahip birey olsun tüm özel gereksinimli çocuklardavetipik gelişimgösteren çocuklardason yıllardadil,iletişimve konuşma becerileri yetersiz olmakta ve bu büyük bir sorun haline gelmeye başlamaktadır. Bununla birlikte çocukların en önemli sosyalleşme ve gelişim ortamı olan sokakların ve bahçeler gibi doğal ortamların eski işlevini yitirmesi ve en önemlisi de günlük yaşamda teknoloji ve teknolojik cihazların hayatımızın her alanına girmesi tüm çocuklarda iletişim sorunlarına ve konuşma güçlüklerine sebep olmaktadır (Sütçü ve Aydın, 2008).

Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylerin yetersizlikten kaynaklı en temel belirtilerinden biri de sosyal etkileşim ve iletişim yetersizliğidir. Bu çocuklardan bazılarındatamamen konuşmayetersizliğigörülebilmektedir. Bazılarındanormal gelişimi olan çocuklarayakın bir düzeyde iletişim, bazılarındaiseekolaligibisöylenenkelimeleritekrar etme durumları görülebilmektedir. Otizmlili çocukların ya alıcı dil becerilerinde ya ifade edici dil becerilerindeyadaaynıandahem alıcı hem ifade edici dil becerilerinde yetersizlik yaşadıkları görülebilmektedir (Alak, 2014).

Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda sık görülen iletişim ve konuşma güçlüğü için özel eğitimde kullanılan kanıta dayalı uygulamalardan replikli öğretim yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır. Replik öğretimi veya replik silikleştirme, OSB olan bireylerin temel yetersizlik alanı olarak sosyal iletişim becerileri içinde yer alan iletişim başlatma, sürdürme, genişletme, istek bildirme veya yorum yapma gibi becerilerin öğretiminde kullanılan kanıt temelli bir uygulamadır (Ulusal otizm merkezi-NAC, 2015). Bu müdahale yönteminin ebeveynler tarafından da uygulanabilmesi açısından rahat, kullanışlı ve işlevsel bir yöntem olarak araştırmamızda yer almıştır. Replikli öğretimle otizmlili bireylere iletişim başlatma ve konuşma becerileri öğretilmesi günümüz dünyasında öncelikli ve önemli bir konu olarak görüldüğünden dolayı bu konu üzerinde araştırma yapılması düşünülmüştür (Birkan, 2011).

1.4. Sayıtlar

- 1) Araştırmada bulunankatılımcılarıniletişimbakımındanvarolanperformanslarıtamolarak ortaya koydukları varsayılmaktadır.
- 2) Katılımcılarınsohbetintamamındaamacayönelikanlamlıkonuştuğu varsayılmaktadır.
- 3) Araştırmada kullanılacak replik cümlelerinin çocukların seviyelerine uygun ve ilgi çekici olduğu kabul edilmektedir.

1.5. Sınırlıklar

Bu araştırmada;

- 1) MardinilindeMilliEğitimBakanlığınağlıbirözeleğitimanaokulnadevameden,60-72 ay aralığındaki otizm tanısı almış 3 öğrenci ile,
- 2) Katılımcılarıngünlükyaşamdakullanabilecekleri,işlerineyarayabilecekrepliklerle,
- 3) Araştırmadakullanılacaköğretimyöntemindeşözelipucununkullanılmasıyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Otizm Spektrum Bozukluğu: Genel olarak erken dönemde ortaya çıkan ve sosyal etkileşim ve iletişimdeki güçlüklerle ve davranışlarla, sınırlı ilgi alanlarında ve eylemlerde kendini belli eden ve yinelenen kalıp davranışlarla tanımlanan, başlangıcı olan birtakım bozukluktan birini ifade eder. ‘Spektrum’ kavramı, OSB belirtilerinin görülmesindeki ve ciddiyetindeki karışıklığı ile birlikte otizmlili bireylerin becerileri ve kullanım seviyesindeki farklılıklarından dolayı kullanılır (APA, 2024).

ReplikliÖğretim:Otizmspektrumbozukluğunasahipbireylerin yazıveyasesilekayıt altına alınmış ifade, ibare veya cümlelerle sözlü iletişim başlatmalarına ve iletişimi sürdürmelerine yardımcı olan öğretim yöntemidir(Birkan, 2011).

İletişim: Bireylerin, anlamları mesaj alışverişi yoluyla ortaklaşa oluşturduğu etkileşim sürecidir (Adler vd., 2018).

Sohbet: Karşılıklı, doğal ve akıcı bir şekilde günlük hayatta gerçekleşen sözlü iletişimdir; bireyler arası anlam paylaşımı, sosyal ilişkiyi güçlendirme ve ilişki kurma işlevi görür (Adler, Roselfed, & Proctor, 2018).

BÖLÜM2

2. ALAN YAZIN

Bubölümdeotizmspektrumbozukluğunasahipbireylerinözellikleri,otizmlibireylerin iletişim özellikleri, replikli öğretimin tanımı ve özellikleri, replik silikleştirme uygulamasının nasıl yapıldığından bahsedilmiştir. Bununla birlikte replikli öğretimle otizmlili çocukların iletişim becerileri ile ilgili yapılmış benzer çalışmalardan örnekler verilmiştir.

2.1.1. OtizmSpektrumBozukluğu

Kişilerarası iletişim ve etkileşimde yetersizlik, işlevsiz ve amaçsız iletişim, konuşma, kendini ifade etme, iletişim başlatma ve sürdürmede güçlüklerle birlikte sınırlı ilgi alanları ve tekrarlayıcıdavranışkalıplarınıgibinormalolmayanözelliklerinbireylerdebulunmadurumudur. Bu bireylere özel öğretmenler tarafından ve özel olarak hazırlanmış eğitim programları ile eğitimin verilmesi ve normal gelişimde olan akranlarına yaklaştırılmaya çalışılması ve bağımsızlaştırılmasıdır (MEB, 2018).

Otizmlibireyler,ilkolarakAmerikalıLeoKanner'ingözlemlemişolduğuçocuklardan bazılarınındiğerçocuklardanfarklıdavranışlardabulunmasındandolayıfarkettiğivebunların diğer çocuklardan ayrı olduğunu söylemesiyle ortaya çıkmış ve gündeme girmiştir. Bir çocuk psikologu olan Kanner ilk kez 1943 yılında yayınladığı makalede otistik bireylerden bahsetmiştir ve bunlarla ilgili 3 ana özellik saptamıştır. Kanner' e göre bu bireylerin birinci temel özelliği toplumsal ilişkilerde ve bireysel olarak karşısındaki kişilerle ilişki kurmada bozukluk yaşadıklarını söylemiştir. İkinci olarak saplantılı davranışlar ve kendilerine yönelik sınırlılıgialanlarıvarlığıiledüzenlerindetekrarlayıcıdurumlarınaynıkalmamasındaısrarcıolma (oda düzeni veya yemek alışkanlığında herhangi bir değişikliğe aşırı tepki gösterme) gibi durumlar. Son olarak da sözsüz iletişim ve sözel dili kullanmada yetersizlik bulunduğunu belirtmiştir. Yaygınlık ve bulunma sıklığı ile alakalı net bilgiler olmamakla birlikte otizm spektrum bozukluğu eskiden 2 binde 1 görülürken son zamanlarda yürütülen epidemiyolojik çalışmalarla OSB bulunma sıklığının artık binde bir görüldüğü düşünülmekte ve erkeklerde görülme sıklığı kızlara oranla 3-4 katı arasında değişebilmektedir (Sucuoğlu, 2003).

Otizmin belirtileri için 2 temel kategoriden bahsedilir bunlar; sosyal-iletişimsel sınırlılıklar ve yineleyici, sınırlı ilgi alanları ve davranışlardır. Sosyal-iletişimsel yetersizlik kategorisinde sosyal-duygusal tepki vermede güçlük, sosyal etkileşim amacıyla kullanılan sözsüziletişimseldavranışlardayetersizlikveilişkilerigeliştirmekte,sürdüremekteve

algılamada güçlükler yer almaktadır. Sınırlayıcı ve tekrarlayıcı ilgiler ve davranışlar kategorisinde ise klişeleşmiş yineleyici hareketler, aynılıkta ısrarcılık, rutinlere sıkıca bağlı olma, dar ilgi alanları, duyuşal açıdan aşırı ya da az hassasiyet veya uyarıların duyuşal boyutuna aşırı ilgili olma yer almaktadır (APA, 2013).

OSB'libireylerin bazı belirtileri bulunmaktadır. Otizmlibireyler diğ er çocuklarla ilişki kurmakta zorluk, her şeyin aynı olmasını istemek, rutin davranışlar sergilemek, uygunsuz ve sebepsiz gülmek, ağlamak, tehlikeye karşı duyarsızlık, göz temasının çok az ya da hiç olmaması, sürekli aynı oyunları oynamak, acıya karşı duyarsızlık göstermektedir. Ekolali (cevap vermek yerine söyleneni tekrar etmek), yalnız kalmayı tercih etmek, temastan, kucağa alınmaktan ya da sevmekten hoşlanmamak, objeleri kendi etrafında çevirmek, seslere karşı aşırı duyarlılık ya da aşırı duyarsızlık, objelere gereksiz yere bağlanmak, ve ihtiyaçlarını belirtmekte zorlanmak da belirtiler arasındadır. Ayrıca otistik bireyler konuşma yerine hareketlerle ihtiyaçlarını belirtmeye çalışmak, aşırı hareketlilik ya da aşırı hareketsizlik, bir sebep olmadan üzüntü duymak, strese girmek, normal öğrenme metotlarına karşı duyarsızlık, motor hareket gelişiminde yetersizlikleri bulunabilmektedir. (Koçak, 2011).

2.1.1 Otizm Seviyeleri

Otizmlibireyler yetersizlikten etkilenme ve belirtilerin yoğunluğuna göre farklı seviye gruplarına ayrılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının 2018' de yayınladığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre otizmlibireyler 3 gruba ayrılır:

1. Hafif düzey otizmlibirey: Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgiler ve etkinliklerdeki hafif düzeydeki yetersizliği sebebiyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine gereksinimi olan bireydir.

2. Orta düzey otizmlibirey: Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgiler ve etkinliklerdeki orta düzeydeki yetersizliği sebebiyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine yoğun gereksinimi olan bireydir.

3. Ağır düzey otizmlibirey: Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgiler ve etkinliklerdeki ağır düzeydeki yetersizliği sebebiyle yoğun özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine gereksinimi olan bireydir (MEB, 2018).

2.1.2. Destek gereksinimleri

Seviye 1: Destek gereklidir: Cümlelerle konuşabilen ancak başkalarıyla iletişimde yetersizlik gösteren ve arkadaş edinmede zorlanan kişilerdir. Yardım olmadan sosyal iletişimde belli olacak düzeyde yetersizlik yaşanır. Sosyal iletişim ve etkileşimi başlatma ve devam ettirmede başarısızlık ve sosyal etkileşime ilgisizlik olma durumu görülür. Bu düzeyde, davranışta esneklik ve davranış örüntülerini örgütleme ve planlamada yaşanan güçlükler bireyin bağımsızlığını engellemektedir.

Seviye 2: Önemli destek gereklidir: Etkileşimde bulunma yönü ve ilgi alanları kısıtlı olan ve basit şekilde konuşabilen ancak sözel olmayan garip iletişim yöntemine sahip kişiler. Sözel ya da sözel olmayan sosyal iletişimde gözle görülür yetersizlik, yardıma rağmen sosyal etkileşimde eksiklik ve iletişim başlatma ve devam ettirmede yetersizlik görülmektedir. Değişime karşı direnç gösterme, stereotipik (tekrarlayan ve kısıtlı) hareketlere sahip olma ve dikkatini yöneltme becerisinde zorluk yaşanmaktadır.

Seviye 3: Çok önemli destek gereklidir: Yalnızca ihtiyaçlarını ifade ederken alışılmadık şekilde nadiren iletişim başlatan, konuşması çok az anlaşılabilir veya konuşmayan aynı zamanda sadece doğrudan sosyal etkileşimi yönelttiğinde buna tepki veren kişilerdir. Sözlü veya sözsüz iletişimde ciddi yetersizlik yaşama, çevresinde sosyal etkileşim ve iletişim önerilerine çok az düzeyde yanıt vermede zorlanmaktadır. Dikkatini yöneltme veya yoğunlaştırmada ciddi sıkıntıları olmayıp ancak yine aynı zamanda kısıtlı ve tekrarlayıcı hareketleri normal davranışları engelleyecek seviyede görülür ve zorlu bir yaşama zemin hazırlar (APA, 2024).

2.1.3. Otizmli bireylerin İletişim Özellikleri

Çocuklarında tuhaflık ve anormallik fark eden aileler çocuklarında otizm olması şüphesiyle durumu araştırmakta ve süreç sonunda eğer böyle bir durum varsa otizm tanısı almaktadır. Bu ailelerin çoğu da çocuklarının gelişiminde bir sorun olabileceğini çocuktaki dilsel becerilerin geriliğinden anladıkları bulunmuştur. Otizmli çocukların buldukları ortamlarda etraftan gelen seslere tepki vermemeleri onların işitme kaybına sahip olduklarını akla getirmektedir ve iki yaşına gelmelerine rağmen dilsel çıktılarının olmaması iletişimlerini ciddi manada sınırlı bırakmaktadır. Bunlara rağmen 5 yaşından önce OSB'li bireylerin bazıları iletişim becerileri gösterse de konuşmaları normal akranlarının seviyesine ulaşamamaktadır. OSB teşhis konan çocukların yarısından yakını konuşma becerisinesahip olamamakta ve kelimelerle birkaç sözcükle konuşma gerçekleştirebilmektedir (Tager-Flausberg, 2005)

Otistik bireylerde iletişim becerileri bazen çok sınırlı kalmaktadır. Bir konuşma ortağı iletişimi başlatmadan veya bir uyarıcı sunmadan kendilerinden iletişimi başlatmayabilirler veya kendilerine yöneltilen konuşmaya tepkisiz de kalabilirler (Brodhead, vd., 2016). Otizmliler olan bireylerin dil ve iletişim becerilerinde yaşadıkları sorunlar sözel ifadelerinin olmaması veya geç konuşma şeklinde de görülebilmektedir bunun yanında kelimelerle kendini ifade eden veya cümle oluşturabilen bireylerde ise sosyal anlamda iletişim başlatmakta, devam ettirmekte veya dili iletişim amacıyla kullanmada kısıtlılıklar şeklinde de ortaya çıkabilmektedir (Ökcün ve Akçamuş, 2016).

Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde iletişim sorunu yaratan ve bir iletişim, konuşma bozukluğu olan engellerden biri de ekolali yani konuşma tekrarına maruz kalmalarıdır. Ekolali kendi içinde ayrılır bunlar; aniden ekolali, gecikmiş ekolali, tamekolali ve azaltılmış ekolali'dir. Aniden ekolali, ilk ifade duyulduktan hemen birkaç saniye sonra tekrar edilen ifadelerdir. Gecikmiş ekolali, önceki zamanlarda işitilmiş ifade veya cümlelerin saat, gün, hafta ay ve yıl gibi sürelerden sonra tekrar edilmesidir. Tam ekolali, başkasının konuşmalarındaki kelimelerin aynı şekilde ve o kişinin tonlamasına yakın şekilde tekrarlanmasıdır. Azaltılmış ekolali ise başkası tarafından telaffuz edilen ifadelerin ilk birkaç kelimesinin intaklidini yapmak ve daha sonra kendisinin ürettiği sözcüklerle konuşmayı devam ettirmektedir (Tosun, 2021).

Otistik bireylerin iletişim ve konuşma becerilerinin zekâ geriliği olan yaşlılarıyla karşılaştırıldığında kullanılan kelime bakımından daha az fakat hece düzeyindeki karşılıkları daha fazla olduğu söylenebilir. Buradan yola çıkarak otizm tanısı olan bireylerin sözel iletişimlerinin genellikle kelime seviyesine ulaşamadığı anlamına gelmekte ve otizmliler olan bireylerin ciddi bir bölümünün ifade edici dil geliştiremediği ortaya çıkmaktadır. Bireylerin az sayıda kelime kullanması, onların sözcük dağarcıklarının sınırlı olmasına, karmaşık ve uzun cümleler oluşturamamaları ya da kelime bilgilerini kullanmada başarısızlıklarına bağlanabilir (Sütçü ve Aydın, 2008). Kelime haznelerinin dar olması ve uzun, karmaşık cümleler kuramamaları nedeniyle kendilerine yöneltilen uzun cümlelerden oluşan görev, yönerge veya komutları da anlamakta ve yerine getirmekte güçlük yaşayabilmektedirler bu sebeple otistik bireylere çok uzun komutlar veya yönergeler verilmemesine dikkat edilmelidir. Eğer okumayı bilen bir otizmliler ise yönergelerinin yazılı olarak sunulması onun görevini anlamasını ve uygulamasını kolaylaştıracaktır. Otizmliler çocukların öğretim ortamlarının sadeleştirilmesi, fazla uyarıcılardan arındırılması ve öğrenme sürecini kolaylaştırıcı hale getirilmesi gereklidir aksi

durumda otizmlilerin çocukların bulunduğu çevrede uyaranlarına aşırı düzeyde çok olması gerçekleştirilen etkinlik ve uygulamaların anlaşılmasını güçleştirecektir. (Sucuoğlu, 2003).

Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların dil ve iletişim becerileri farklı öğretim yöntemiyle geliştirilebildiği veya desteklendiği görülebilmektedir. Bunu daha kolay ve hızlı sağlamak için önemli faktörlerin başında erken müdahalenin geldiği söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında çok az oranda sözel konuşmaya sahip çocuklara gerçekleştirilen sembolik oyun ve ortak dikkat müdahaleleri sonucunda çocuklar hem alıcı dilde hem ifade edici dil becerilerinde gelişme gösterdiği bulgulanmıştır (Goods, 2013). Dil gelişiminin oyunla arasındaki ilişkisini gösteren başka bir araştırmada sözel iletişime sahip bireylerin sembolik oyun becerileri ile dilleri arasında pozitif ilişki bulunduğu ve bunun ifade edici dile olumlu etkisinin olduğu görülmüştür (Chang, 2018).

Otistik bireylerin dil becerileri farklılık göstermektedir. Farklı düzeydeki iletişim becerileri olan özel eğitim kurumlarına devam eden ve okul öncesi dönemde olan otizmliler çocukların eğitsel tanı alan ve olmayanlardaki sosyal iletişim ve oyun becerilerinin karşılaştırıldığı araştırmalar yapılmıştır (Masanoğlu, 2023). Otizmliler bir bölümü sınırlı ve yanormal düzeyde çok yakın şekilde iletişim kurabilmektedir. Bu bireylerin bir bölümü de herhangi bir destekleyici iletişime sahip olmayan, ifade edici dili bulunmayan bireylerdir. Bu bireyler resim değiş-tokuşu, resimli kartlar veya çeşitli sembolik görsellerle iletişim kurmaya çalışmaktadır. Çoğunlukla temel düzeyde gerekli olan istek bildirme, ihtiyaçlarını giderme konularında yardıma gereksinimleri bulunmaktadır. Bu amaçla manyetik kartlarla oluşturulan iletişim materyallerini kullanarak isteklerini ve gereksinimlerini belirtme yoluyla başvurmaktadırlar (Aybar, 2021).

2.2. Replikli Öğretim

OSB'li çocuklara karşılıklı konuşma etkileşimine girmeyi ve iletişim başlatmayı kazandıran sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerini öğreten bir yöntemdir. Replikli öğretimde karşısındaki kişiye yönelme ve göz kontağı kurmanın yanında sözel olan konuşma başlatma, başkalarıyla konuşurken sessizce beklemeyi ardından söylenenlere karşılık vermeyi yani sohbet sürdürmeyi öğreten uygulamalı davranış analizinin bilimsel dayanağa sahip yöntemleri arasında yer alan bir öğretim yöntemidir. Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) otistik bireylerde özellikle sosyal becerileri ileriye taşımak için etkili yöntemlerden biridir (Thomas & Reagon, 2009). Bu öğretim yöntemi, otizmliler bireylerin kapasitesini sohbet edecek düzeye ulaştırmayı hedeflemektedir, ezberle konuşmayı öğretmek amaçlanmaz. Replikli öğretimle bireyler ipucuyla

ya da sorularla cevap vermeyi değil akranlarıyla, ebeveynleriyle, öğretmenleriyle diğer kişilerle sohbet etmeyi öğrenir (McClannahan ve Krantz, 2010).

Replikli öğretimin amacı bireyin komut beklemeden iletişime girmesi, sohbeti sürdürmesi ve bitirmesidir. Bu şekilde bağımsız şekilde bireyin iletişim kurması sağlanmaktadır. Değişik ortam, kişi ve etkinliklerle öğretilen replikler süreç içinde sağaltılarak edinilen repliklerin yeniden üretilmesini ve genellemesini kolaylaştırmaktadır (Garcia-Albea, 2014). Replik seçimi bu yöntemi kullanmada son derece önemlidir, Birkan' a göre (2011) replikler yazılırken dikkat edilmesi gereken unsurlar vardır. Buna göre replikler; a) çocuğun alıcı düzeyine uygun bir ifade olmalıdır, b) seçilen repliklerin her biri farklı sözcükle başlaması gereklidir, c) anlamlı ve kurallı cümleler oluşturulmalıdır ve d) replikler çocuğun gelişim düzeyine uygun seçilmelidir. Otistik birey için oluşturulacak repliklerin uzunluğu da bireyin dil gelişimi düzeyine uygun seçilmeli çok kısa ya da çok uzun cümleler olmasından kaçınılmalıdır, örneğin OSB olan birey bağımsız şekilde 3 kelimeli cümleler kurabiliyorsa onun için oluşturulacak cümleler en fazla 4 kelimedenden oluşturulmalıdır (Topuz ve Kürkçüoğlu, 2022).

Replikler oluşturulurken bireyin dil becerileri, konuşmaktan haz duyduğu konular ve özel ilgi alanları gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır, repliklerin bu şekilde birey özelliklerine uygun olarak bireyselleştirilebilme olanağı sunması bu yöntemin önemli özelliklerinden biridir. Okuma becerisi olmayan çocuklar için sesli cümleler, okul çağındaki okuma becerisine sahip olmayan bireyler için sesli iki sözcük, okul öncesi dönemdeki bireyler için sesli tek sözcükler ve okul çağındaki okuma becerisi olan bireyler için de yazılı iki sözcük replik için kullanılabilir (McClannahan ve Krantz, 2005).

2.2.1. ReplikOluşturmaÖnerileri

1. Çocuğun ilgi alanında olan etkinlikler ve nesnelere yönelik, ihtiyaç hissettiğinde kullandığı durumda hemen erişebileceği sözcükler seçilmelidir.
2. Çocuğun anlayacağı ve çocuğayabancı olmayacak kelimeler belirlenmeli.
3. Farklı sözcüklerle başlayan replikler seçilir; çünkü ilk sözcüklerin farklı olması, replikler silindiğinde konuşmanın daha çeşitli olmasını sağlayabilir. Eğitilmiş replikler aynı sözcükle başlarsa (Örneğin, 'Türkçe yaptım', 'Türkçe çalıştım', 'Türkçe öğrendim'), bazı çocuklar repliklerin hepsi silikleştirildiğinde, cümlelerin yalnızca bir veya birkaçını söyleyebilir.

4. Konuşmanın edat, zamir gibi bölümleri repliğin kısa tutulması amacıyla çocuğun anlamasını sağlayabilmesi için kısacık repliklerde dilbilgisik kuralların dikkat edilmelidir.
5. Replikler çocuğuna yaşına uygun oluşturulur. Küçük yaşta çocuklar 'pispisi' veya 'pış pış' söyleyebilir fakat okul öncesi dönemdeki çocuklar 'Kedi' der (Birkan, 2011)

Replikli öğretimde kullanılan replikler, bireyin yaşamında kullanma olasılığı yüksek sözcüklerden oluşmalıdır. Seçilecek repliklerde bireyin ilgisini çekebilecek uyarıların seçilmesi, kullanılacak olayların belirlenmesi ve konuşma ortağının yakın çevreden birinin olmasına dikkat edilmelidir (Reagon, 2013). Bu uygulamada bireyin özellikleri ve replik cümleleri kadar konuşma ortağı da önem arz etmektedir. Sohbet ortağının görevi, başlatılan etkileşimlere cevap vermek, etkileşimi devam ettirmektir. Sohbet sırasında, sohbet arkadaşı birey coşkulu şekilde, ilgi çekici ve çocuğun yaşında uygun ifadeler kullanıp sohbeti sürdürmeye dikkat etmelidir. Konuşma arkadaşı sorulardan kaçınmalı ve yönerge vermemelidir. Otizmli bireyin konuşma ortağı; akranlar, yetişkinler, kardeşler veya öğretmenler olabilirler (McClannahan ve Krantz, 2005).

2.2.2. Sesli ve Yazılı Replikler

Okuma öğrenmiş çocuklar için, okuma becerilerinin düzeylerine göre replikler oluşturulmaktadır. Çocuğun okuma becerileri geliştiğinde, yazılı replikler, sözcük arttırma ile bir sözcükten başlanarak 2, 3, 4, 5 sözcüklü repliklere doğru arttırılabilir.

Replik arttırma ile cümle oluşturma basamakları:

Basamak 1: Babamla

Basamak 2: Babamla arabada

Basamak 3: Babamla arabada gezmeyi

Basamak 4: Babamla arabada gezmeyi çok

Basamak 5: Babamla arabada gezmeyi çok seviyorum

Replik silikleştirme ile cümle oluşturma basamakları:

Orijinal replik: Çubuk yemek istiyorum.

Silikleştirme basamağı 1: Çubuk yemek

Silikleştirme basamağı 2: Çubuk

Silikleştirme basamağı 3: (Kartveya repliki yok) (Birkan, 2011)

Okuma bilmeyen otistik bireyler için sesli replikler yoluyla da iletişim ve konuşma becerileri geliştirme yolları bulunmaktadır. Çoğunlukla teknolojik, manyetik cihazlar yardımıyla gerçekleştirilen sesli replikli öğretim olarak kullanılırlar. Bu amaç için kullanılan 'Konuşma Üreten İletişim Cihazları' olarak adlandırılan cihazlar bulunmaktadır. Bunlar özellikle otizm, konuşma bozukluğu veya bedensel engeli olan bireylerin iletişim kurmasını sağlayancihazlardır. Bunlaraörnekolarakşunlarsıralanabilir:Talkercihazlar,Tolkidocihazı, Bas-konuş cihazı, GoTalk, Dynavox, Proloquo2Go (tablet uygulaması), PECS (arabirimli elektronik cihazlar). Bunlar sembol veya resme basınca konuşma üretir, kelime ve cümle ile iletişim sağlar (Rispoli, 2005).

Örneğin aşağıdaki teknolojik manyetik cihaz sayesinde okuma bilmeyen bireyler, kartlara yükleyecekleri cümlelerle bu kartları Tolkido cihazına okuttukları zaman cihaz sesli bir şekilde karttaki cümleyi söyleyecektir.

Görsel

Tolkido Cihazı

Bir diğer örnek de bas-konuş cihazıdır. Tuşa basıp 60 saniye kadar ses kaydı yapılır. Kayıt yapıldıktan sonra dinlenmek istenen ses için oynatma yapılır ve kaydedilen ses dinlenir. Bu şekilde basit bir kullanımı olan cihaz iletişim becerilerinin öğretiminde aktif kullanılabilir.

Görsel2

Bas-konuşcihazı

Replik silikleştirme uygulamasına başlamadan önce, uygulama sırasında ve uygulama sonunda olmak üzere farklı zamanlarda değerlendirme yapılması gerekmektedir. Uygulamaya başlamadan önceki değerlendirme, OSB olan bireyin öğretilen sosyal iletişim becerisine hangi düzeyde sahip olduğunu belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Uygulamaya başlamadan önce, çalışma sırasında kullanılacak tüm araç-gereçler kullanılarak, en az üç oturum üst üste değerlendirilmelidir. Böylece OSB olan bireyin doğal uyaranların varlığında, iletişim ve etkileşim düzeyi belirlenmelidir. Ayrıca, OSB olan bireyin hedef beceriyi farklı ortamlara, araçlara ve kişilere genelleme düzeyi de değerlendirilmelidir (Topuz ve Kürkçüoğlu, 2022)

Bunun dışında bilgisayarda resimler gösterme veya telefon uygulamaları gibi yollarla da replikli öğretimin uygulandığı araştırmalar yapılmıştır. Bilgisayar kullanılarak ekrandan fotoğraflara bakıp onlar hakkında sohbet etme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan çalışmalara rastlanmıştır. (Boyun, 2023). Replikli öğretimin otizmlili bireylerde farklı becerilerin geliştirilmesi ve kazandırmasıyla alakalı çalışmalar literatürde mevcuttur. Replikli öğretimin otizmspektrum bozukluğu olan çocuklardaki karşılıklı sohbet ve konuşma becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğu ve öğrencilerin replikli öğretimle haftalar ve aylar geçmesine rağmen öğrendikleri becerileri büyük oranda doğru olarak kazandıkları ve genelledikleri görülmüştür (Keskin, 2021). Ayrıca replikli öğretim ve etkinlik çizelgeleri kullanılarak bireylerin iletişim başlattığı ardından sürdürdüğü görülmüştür ve bu beceriyi değişik ortam, zaman ve araç gereçlerle genellebildikleri ortaya çıkmıştır. Bu yöntem uygulandıktan sonra uzun süreler geçmesine rağmen bireylerin sözel iletişim başlatma becerilerini gerçekleştirerek genelleme becerisini uyguladıkları görülmüştür (Gülşen, 2019). Bunlarla birlikte replikli öğretim yoluyla otizmlili çocukların bilginin öğrenmeye yönelik sorulara becerisi öğretilmiştir. Otistik çocukların bu beceri

öğretildikten sonra da farklı ortam, zaman, kişi ve araç gereçle, çeşitli zamanlarda bu beceriyi sergileyerek genelleme ve kalıcılıklarını göstermişlerdir (Eryakıcı, 2021).

Alanda replikli öğretimin konuşma becerileri için etkisini araştıran çalışmalar rahatça bulunabilir. Replikli öğretimle yapılmış başka araştırmalarda da otizmliler çocuklar replik silikleştirerek duygularını ayırtma becerisini kazanmış ve replikler gittikten sonra da duyguları tamolaraktan idigörülmüş ve uzun süre geçtikten sonra da bu becerileri kullanmıştır (Eliçin ve Avcıoğlu, 2014). Otizm tanılı çocuklara İpad yoluyla fotoğraflar hakkında sohbet etme becerisi replikli öğretimle kazandırılmış ve bir süre sonra da çocuklar bu beceriyi farklı kişiler ve ortamlarda da sergilemişlerdir, bu araştırmada hedeflenmeyen bir durum gerçekleşmiş ve OSB' li çocuklar yeni sözcükler de üretmişlerdir (Koçarslan, 2019). Replikli öğretim yöntemiyle otizmliler bireylerin karşılıklı konuşma becerilerini kazandırma (Keskin, 2021), otizmliler çocuklara sözel iletişim başlatma becerisi kazandırma (Gülşen, 2019) ve otizmliler çocuklara bilgi talep etmeye yönelik soru sorma becerilerinin öğretimi (Eryakıcı, 2021) gibi konular da araştırılmıştır.

Otizmliler bireye sahip ebeveynlerin replikli öğretimin bireylerin iletişim ve sosyalleşme becerilerini artırmada etkisi olduğu ve çocuklarının yaşlarına gelişim özelliklerine uygun bulduklarını ifade etmişlerdir (Keskin, 2021). Anne ve babalar gerçekleştirilen öğretimin sosyal iletişim bakımından değerli olduğu ve memnun kaldıkları, bu yöntemin çocukları için olumlu katkı sunduğunu ve kullanmaya devam etmek istediklerini ve bu uygulamayı diğer özel gereksinimli bireyler için tavsiye ettiklerini söylemişlerdir (Gülşen, 2019). Replikli öğretim yöntemiyle kendileri de konuşma ve iletişim becerisini kazandırmak isteyen ebeveynler, bu yöntemin uygulanacağı farklı araştırmalara da katılmak istemişlerdir. Ebeveynler replikli öğretim yoluyla edinilen bilgi talep etme amaçlı soru sormayla çocuklarda problem davranışların azalacağı, sosyal etkileşim ve iletişimin kazanılacağı ve farklı ortamlarda sergileneceğini düşünmüşlerdir. (Eryakıcı, 2021).

Ancak otizmlilerle çalışaneğitimcilerdenolumsuz görüşler alınmıştır. Bugörüşlerin ana sebepleri olarak böyle uygulamaların materyal ve insan kaynağı açısından maliyetli olmasıdır. Çünkü replikli öğretim yöntemi kullanıldığı esnada konuşma ortağı rolünde olacak ve ipucu sunan öğretmen rolünde olacak iki kişiye gereksinim olacaktır (Keskin, 2021).

2.3. Özel Eğitimde Kullanılan Öğretim Yöntemleri

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin sosyal hayat içerisinde bireysel yaşamlarını çevrenin ve toplumun beklediği şekilde devam ettirebilmesi için dünyanın farklı yerlerinde çevresel unsurlar da göz önüne alınarak çeşitli eğitim programlarının geliştirilmesine sebep olmuştur. Geçmişten günümüze son 20-30 yıl boyunca otizmin tanımlanması, belirtilerinin keşfedilmesi ve açıklanması ile bu bireylerin eğitimi ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılagelmiştir. Sadece otizmle sınırlı olmayan aynı zamanda özel eğitim alanında kullanılan bilimsel olarak kanıtlanmış etkili uygulama ve müdahaleleri belirlemek için çalışmalar yürütülmüştür. Bu bireylere daha etkin bir öğretim süreci, okul ve toplum yaşamı sağlamak ve nitelikli eğitim sunmak amacıyla öğretim yöntemleri araştırılmıştır. Alanın uzmanlarının, ebeveynlerin ve alanda çalışan öğretmenlerin daha iyi eğitim hizmeti vermek için sıklıkla istekte bulunması sebebiyle bu araştırmalar yapılmıştır. Bunu gerçekleştirmek amacıyla çeşitli kurumlar (ör. Ulusal Otizm Merkezi-National Autism Center [NAC]; Otizm Spektrum Bozukluğu Ulusal Mesleki Gelişim Merkezi-National Professional Development Center on Autism Spectrum Disorder [NPDC on Autism Spectrum Disorder]) gibi kuruluşlar kurulmuştur.

Bu oluşumlardan biri olan Ulusal Otizm Merkezi' nin (NAC) 2019 yılında yayınladığı raporunda özel eğitimde kullanılan öğretim yöntemleri sıralanmıştır. Bu yöntemler; bilimsel kanıtlanmış-bilimsel dayanağı olan uygulamalar, umut vaat eden uygulamalar ve bilimsel dayanaktan mahrum olan uygulamalar olarak üç ana kategoriye ayrılmıştır. Özel gereksinimli çocukların eğitimleri de özel olmalı ve bilimsel olmayan bir müdahale de kullanılmamalıdır, ayrıca etik ve bilimsel açıdan da bu uygun bir durum olmamaktadır. Bundan dolayı otizm spektrum bozukluğu, zihin yetersizliği, öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) ve diğer tüm yetersizlik gruplarında bilimsel olarak kanıtlı ve etkililiği, bilimselliği bakımından bilimsel dayanaklı uygulamaların kullanılması daha faydalı olacaktır (NAC, 2019).

2.3.1 Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar

Uygulamalı davranış analizi tekniklerinin kullanıldığı davranışsal uygulamalar, farklı veyenibirbeceriyoğretirkenkullanılanyardımlardanoluşmaktadır.İşaretipucu,sözeli pucu, model olma ipucu ve fiziksel ipucu gibi yardım türleri bulunmaktadır. Davranışsal uygulamalarda hedef davranışın öncesi ve sonrası davranışa zemin hazırlayacak durumlarda ayarlamalar yapılır. Bilişsel davranışsal uygulama paketi ile zihinsel işlevler, kişiler arası, kişiselbecerilergibidavranışlarınöğretimiveproblemdavranışlarınsağaltımiveduyusalve

duygusal davranışları kontrol etme gibi becerilere yönelik kullanılmaktadır. Küçük Çocuklar İçin Davranışsal Müdahale; Erken Yoğun Davranışsal Uygulama, UDA ve Kapsayıcı Davranışsal Programlar olarak da bilinir. Küçük çocuklarda OSB ile ilişkili olan belirtileri ya da OSB tanılama ölçütleri arasında yeralan davranış yetersizliklerini yoketmek üzere iletişim, toplumsal beceriler, akademi öncesi ya da akademik beceriler gibi gelişim alanlarında yeni davranışların edinimini amaçlayan müdahale programıdır (NAC, 2019).

Dil Öğretimi; OSB' li çocukların sözel dil kazanımını sağlamak için farklı stratejiler bulunmaktadır. Bunun için değerlendirme yapıldıktan sonra hedefler belirlenir. Belirlenen hedefleri kazandırmak için Otizmlili bireyin taklit yapmasını sağlamak amacıyla sözel davranışlarla model olunur, ipuçları kullanılır, müzik kullanımına yer verilir ve hedef sözel davranışın sergilenmesi pekiştirilir. Model Alma, bireyin yeni bir beceriyi öğrenirken bir başkası tarafından neyi, nasıl, ne şekilde yapacağını davranışlarla gösterilmesi. Çocukların ihtiyacı olan becerilerin belirlenerek ondan sonra başta anne babası olmak üzere yakın çevresinden model alarak öğrenmesi sağlanır. Doğal Öğretim Stratejileri, gerçek günlük yaşam içinde sergilenen, öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda günlük rutin içinde ve doğal ortamında yürütülen yöntemlerdir. Burada çocuk liderdir ve oyun ve etkinlik biçiminde uygulanır.

Aile Eğitimi Paketi, ailelere yönelik verilen eğitimler yoluyla çocuklara gün boyu verilen destekle problem davranışların azaltılması, kişilerarası ilişkilerin geliştirilmesi ve bazı belirtilerin azaltılması sağlanır. Akran Eğitim Paketi, sosyal becerileri geliştiren, doğal ortamlarda gerçekleştirilen uygulamalarla otizmliler normal yaşlılarıyla iletişim kurma, sürdürme ve sosyal etkileşim kurma gibi beceriler öğretilir. Günlük hayattaki fırsatlar yakalanarak eğitim amaçlı kullanılır. Temel Tepki Öğretimi, çocuğun yardımı olan bağıllılığını azaltıp bağımsızlık sağlayan ve çevresindeki doğal uyarıcılara tepkide bulunmasını sağlayan bir yöntemdir. Özyönetim, kendiliğinden başlatma, güdülenme ve tepkide bulunma gibi temel beceri alanları vardır. Çizelgeler, OSB' li bireylerin bağımsızlıklarını desteklemek ve kendilerini düzenlemek amacıyla kullanılan, bireyin ne zaman neyi yapması gerektiğini bilmesine yarayan ölçeklerdir. Bu ölçekler sayesinde becerilerin ne zaman ve hangi sırada yapılacağı öğrenilir (NAC, 2019).

Replikli Öğretim, replik silikleştirme olarak da anılan bu yöntemde otistik bireylerin iletişim, dil ve konuşma becerilerini kazanmalarını sağlar, etraflarındaki bireylerle etkileşim başlatmalarına, iletişimlerini devam ettirmelerine yardımcı olunur. Öncelikle bireylerin gereksinimlerine yönelik ve gelişim yaşlarında uygun olarak yapabilecekleri sözcük sayısına

görecümler yan replikler oluşturulur. Replikler belirli durumlarda çocuğamodellolması için hazırlanmış sözel ve/veya yazılı ifadelerdir. Gerçek ortamda kullanmayageçmeden önce beceri için çok sayıda alıştırma düzenlenir. Replik silikleştirmeye oyun becerilerinin, iletişim ve kişiler arası becerilerin öğretilbildiği görülmektedir. Kendini yönetme stratejileri, bireylerin ev, okul, sosyal çevre gibi durumlarda davranışlarını bağımsız olarak yönetmeleri ve düzenlemelerini sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntemle akademik beceriler öğretilbildiği gibi iletişim, kişiler arası beceriler ve kendini düzenlemeye yönelik beceriler öğretilmektedir. Aynı zamanda sınırlı, tekrarlayıcı ve işlevsel olmayan davranış, ilgi ya da etkinliklerin azaltılmasında sağlanabilmektedir (NAC, 2019).

Sosyal Beceri Öğretim Paketi, göz kontağı kurma, uygun biçimde yüz ifadelerini kullanma, etkileşim başlatma ve sonlandırma gibi geniş bir takım beceriyi içeren sosyal becerilerin öğretilmesi için kullanılır. OSB olan bireyler farklı düzeylerde bu becerileri sergilemekte ve sürdürmekte zorluk yaşarlar. Bu yöntemde amaç, OSB tanısı almış bireylerin ev, okul ya da diğer toplumsal ortamlardaki sosyal çevrelerine anlamlı biçimde katılımlarını sağlayacak becerileri kazandırmaktır. Öykü Temelli Uygulamalar, bireyin karşılaştığı sosyal durumlarda nasıl davranması gerektiğiyle ilgili birey mesajlar verir. Akademik beceriler, uyum becerileri, saldırgan ya da takıntılı davranışları ortadan kaldırmak için kullanılır. Öyküler “Ben” ya da “Onlar” dili kullanılarak yazılır. Sosyal Öyküler, Öykü Temelli Uygulamalar arasında en bilinenidir (NAC, 2019).

2.4. Replikli Öğretimle İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde otizmlili bireylerin iletişim becerileri üzerine yapılan replikli öğretim çalışmalarına yer verilmiştir.

2.4.1 Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Keskin (2021) 4-7 yaşları aralığındaki 4 otizmlili birey katılmıştır. Araştırmada replikli öğretimin otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin karşılıklı konuşma becerileri kazanmalarına etkisi incelenmiştir. Araştırmada önemli günlerde çekilmiş fotoğraflar ve bu fotoğraflarla ilgili 3 sözcükten oluşan replikler belirlenmiştir. Tek denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmabulgularına göre, araştırmaya katılan deneklerin replikli öğretim uygulaması ile sözlü iletişim kurma becerisini edindikleri tespit edilmiştir.

Boyun (2023) yaşları 7-9 arasında olan 2 erkek 1 kız olmak üzere 3 çocukla gerçekleştirilen araştırmada otizm spektrum bozukluğu olan çocukların fotoğraflar hakkında sohbet etme becerilerini geliştirmede replikli öğretimin etkililiği incelenmiştir. Her katılımcı için sohbet konusu olarak ilgilendiği konular arasında seçilmiş ve her katılımcı için 4 replik hazırlanmıştır. Araştırmada, tek denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Bulgulara göre replikli öğretimin otizmlili bireylerin fotoğraflar hakkında sohbet etme becerilerini geliştirmede etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Gülşen(2019) yaşları 8-10 arasında olan 3 erkek öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere etkinlik çizelgeleri ve replikli öğretim yoluyla etkinlikler hakkında sözel iletişim başlatma becerisini kazandırmanın etkililiği incelenmiştir. Araştırmanın amacına ulaşabilmek için katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre katılımcıların replikli öğretim ve etkinlik çizelgesi ile yapılan öğretimin etkinlikler hakkındaki sözel iletişim başlatma ve çizelge takip etme becerisi işlemini ölçütü karşılar düzeyde öğrendikleri görülmüştür.

Topuz (2016) 4-6 yaş aralığındaki 3 erkek çocukla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, işitsel replik ve replik silikleştirme uygulamasının otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin sözel iletişim başlatma becerisini edinme durumu incelenmiştir. Katılımcıların tercih ettikleri oyuncaklar aracılığıyla konuşma ortağı olan anneleriyle ya da babalarıyla sözel olarak etkileşime girmeleri hedeflenmiştir. Bu amaçla öncelikle oyuncaklar monte edilmiş konuşma cihazlarıyla replikler öğretilmiş ve sonra bu replikler kademeli olarak silikleştirilmiştir. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden gecikmiş çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, araştırmaya katılan katılımcıların işitsel replik ve replik silikleştirme uygulaması ile sözel iletişim başlatma becerisini edindiklerini ortaya çıkarmıştır.

Koçarslan(2019) 4-8 yaş arasında bulunan 2 erkek 1 kız çocukla yürütülen çalışmada replikli öğretimin fotoğraflar hakkında karşılıklı sohbet etme becerisini kazandırmadaki etkililiği incelenmiştir. Bu araştırmada işitsel repliklerle replikli uygulamanın otizmlili bireylerin fotoğraflar hakkında sohbet etme becerisinin kazandırılmasındaki etkililiği araştırılmıştır. Çalışmada tek denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların replikli öğretim uygulamasıyla hedef beceriyi kazandıkları görülmüştür

Eliçin ve Avcioğlu (2014) 10-14 yaş aralığındaki 3 erkek öğrenci ile yürüttükleri çalışmadareplikliöğretiminotizmlibireylerdeuygularıayırtetmebecerisinikazandırması üzerine etkisini incelemişlerdir. Bu araştırmada katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Bulgular, katılımcıların hedef beceriyi kazandıklarını göstermiştir.

Süslü(2019)9-10yaşlarıarasındaolan3erkeköğrenciilegerçekleştirdiğiçalışmada replikli öğretim yoluyla otizmlibireylerde ekolalinin azaltılması durumunu incelemiştir. Araştırmadaçokluyoklamamodelikullanılmıştır.Eldeedilenbulgularagörekatılımcılarda ekolalinin azaltılmasında başarılı olmuşlardır.

Tablo1*Yurtiçindereplikliöğretiminkullanıldığı araştırmalar*

Yazarlar	Yıl	Katılımcılar	Beceri	AraştırmaModeli	ReplikTürü	Müdahale
Keskin	(2021)	4	Karşılıklıkonusmabecerileri	Çokluyoklamamodeli	Sesli	Başarılı
Boyun	(2023)	3	Sohbetetme becerileri	Çokluyoklamamodeli	Sesli	Başarılı
Gülşen	(2019)	3	Sözeliletişimbaşlatma becerisi	Çokluyoklamamodeli	Yazılı	Başarılı
Topuz	(2016)	3	Sözeliletişimbaşlatmabecerisi	Gecikmişçoklubaşlamamodeli	Sesli(bas-konuş)	Başarılı
Koçarslan	(2019)	3	Karşılıklısohbetetme becerisi	Çokluyoklamamodeli	Sesli	Başarılı
Eliçinve Avcioğlu	(2014)	3	Duyguları ayırt etme	Çoklu yoklamamodeli	Yazılı	Başarılı
Süslü	(2019)	3	Ekolalidüzeyininazaltılması	Çokluyoklamamodeli	Sesli	Başarılı

2.4.2 YurtDışındaYapılanÇalışmalar

MacDuff ve diğerleri (2007) 3 çocukla gerçekleştirilen çalışmada ortak dikkat becerilerinin geliştirilmesi için replikli öğretim yöntemi kullanılmıştır. Tek sözcükten oluşan sesli replikler bas-konuşlara kaydedilmiş ve bu cihazlar fotoğraflara ve oyuncaklara yerleştirilmiş, deneklerden bu cihaza basıp duyduğu repliği söylemesi beklenmiştir. Araştırmada katılımcılar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Bulgulara göre katılımcılarda sosyal etkileşimin ve ortak dikkatin kazanılmasında replikli öğretimin etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

LeeveSturme(2014)2erkekve1kızçocuklayürütülençalışmadareplikliöğretimin sözlüetkileşimbecerisinekazandırmäzerindeki etkisini incelemiştir. Budeneyselaraştırmada katılımcılar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Sistemati olarak pekiştirme yapıp aşamalı olarak geri çekildiği bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre replikli öğretim sayesinde sözel etkileşimin uygunluğunun ve çeşitliliğinin kazanıldığı ortaya çıkmıştır.

Garcia-Albea ve diğerleri (2014) 4 otizmlerkek çocukla yürüttükleri çalışmada oyuncaklar kullanılarak ve replikle replik silikleştirme yoluyla sözlü etkileşim başlatmaları öğretilmiştir. Bu araştırmada katılımcılar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Bulgulardakiverileregöreoyuncaklarvereplikliöğretimkullanılarak sözlüetkileşimbecerisini kazandıkları tespit edilmiştir.

Ledbetter-Cho ve diğerleri (2015) 3 otizmler çocukla gerçekleştirdiği çalışmada yaşıt çocuklarla yapılan bir grup oyunu sırasında 3 deneğın birbirleriyle sözlü etkileşim kurmaları amacıyla replikli öğretimin etkisini incelemiştir. Araştırmada katılımcılar arası çoklu başlama düzeyimodelikullanılmıştır. Bulgularagöreherkatılımcınınrepliklierepliksizifadelerisözlü etkileşimin başlatılması ve cevap verilmesi sırasında kullanımı artmıştır.

Brodhead ve diğerleri (2016) 4-5 yaş aralığındaki otizmler çocuklarla gerçekleştirdiği çalışmada replik silikleştirme ve ayrıık denemeli öğretimin otizmler çocukların talep etme çeşitliliğinin artırılması üzerinde etkisini incelemiştir. Araştırmada katılımcılar arası gecikmiş çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların talep etme sıklığıının arttığı ve bunu kazandıkları görülmüştür.

Akersved diğerleri(2018)otizmlerkardeşiolan3normal gelişimgösterençocuklayapılan çalışmada çocuklara replikli öğretim uygulaması öğretilip çeşitli oyuncak setleri kullanarak bağlamauygunsözlüifadelerkullanmayısığlamalarıamaçlanmıştır. Araştırmadakatılımcılar

arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Bulgular, otizmlı çocuklarda bağlama uygun ifadelerin arttığını ve sürdürdüğünü göstermiştir.

Wichnick-Gillis ve diğerleri (2016) 6-9 yaş aralığında bulunan 3 otizmlı çocuğa birbirleriyle iletişime geçmeyi öğrenmeleri için replikli öğretim yöntemini kullanmışlardır. Çalışmanın yönteminde katılımcılar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Bulgulara bakıldığında çalışmanın başarılı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sellers ve diğerleri (2015) 3 ile 5 yaş arasındaki 6 otizmlı çocuklara talep tecümlerini öğrenmeleri ve kullanmalarını kazandırma amacıyla eş zamanlı replik öğretimi ve replik silikleştirmenin etkisini incelemiştir. Araştırmada katılımcılar arası gecikmiş çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Bulgular bu becerinin kısmen kazanıldığını ve sürdürüldüğünü ortaya çıkarmıştır.

Grosberg & Charlop (2017) 6-11 yaşları arasındaki 6 çocuğa kardeşleriyle ve akranlarıyla oynarken karşılıklı konuşma becerisini kazanmada replikli öğretimin etkisini araştırmışlardır. Araştırmada katılımcılar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Alınan bulgulara göre replikli öğretimin bu beceriyi edindirmede başarılı olduğu ortaya çıkmıştır.

Gallant ve diğerleri (2016) otizm tanısı almış 4 çocukla yürütülen çalışmada sosyal etkileşim başlatmaları için sesli repliklerini yerleştirildiği yerlerden etkilenip etkilenmediklerini incelemiştir. Çocukların oyuncaklarla ilgili etkileşime girmeleri için replikler bas-konuş cihazına yüklenmiş ve deneklerin etrafına yerleştirilmiştir. Araştırmada dönüşümlü uygulamalar modeli kullanılmıştır. Alınan verilere bakıldığında sonuçların başarılı olduğu görülmüştür.

Groskreutz ve diğerleri (2015) otizm tanılı 3 çocukla yaptıkları çalışmada özgün bir replik programı uygulayarak ve katılımcılarda oyuncaklar hakkında oyunlarıyla paralel konuşmalar yapmayı öğretmeye çalışmışlardır. Araştırmada katılımcılar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Bulgular, araştırmanın etkili olduğunu göstermiştir.

Rozenblat ve diğerleri (2019) 17-19 yaş arasındaki 3 erkek otizmlı bireyle gerçekleştirdikleri araştırmada replikli öğretimle bireylerde ortak dikkat başlatma ve sağlama becerisini kazandırmayı hedeflemişlerdir. Araştırmanın modeli çoklu yoklama modeli olmuştur. Veriler çalışmanın hedefine ulaştığını göstermektedir.

Rackers(2021)7ile9yaşarasındaki2erkek1kızöğrenciyleyaptığıaraştırmadaortak dikkat becerilerini kazandırma ve artırmada replikli öğretim etkisini incelemiştir. Araştırmada çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları çalışmanın etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Dematos ve diğerleri (2019) 9 yaşında bulunan 1 çocukla yaptıkları çalışmada replikli öğretimle otizmlili bireyin konuşma becerilerini geliştirme hedeflenmiştir. Çoklu yoklama modelinin kullanıldığı araştırmada bulgular, çalışmanın başarılı olduğunu göstermiştir.

Yamamoto ve Isava (2020) 10-12 yaşları arasında olan 4 erkek çocukla yürüttükleri araştırmada replikli öğretimle otizmlili çocuklara konuşma ve yeni davranışlar kazandırmayı amaçlamıştır. Araştırmada uyarıcı-davranış-sonuç-müdahale (ABCA) aşamalarından oluşan model kullanılmıştır. Çalışmanın amaçlarına ulaşması ve etkililik bakımından kısmen yeterli olduğu bulgulanmıştır.

Tablo2*Yurtdışında replikli öğretim kullanıldığı araştırmalar*

Yazarlar	Yıl	Katılımcılar	Beceri	Araştırma Modeli	Replik Türü	Müdahale
MacDuff	(2007)	3	Ortak dikkat becerileri	Çokluyoklama modeli	Sesli	Başarılı
Lee&Sturney	(2014)	3	Sözeletkileşim becerisi	Çoklubaşlama modeli	Sesli	Başarılı
Garcia-Albea vd	(2014)	4	Sözeletkileşimde bulunma	Çokluyoklama modeli	Sesli	Başarılı
Ledbetter-Cho vd	(2015)	3	Akranlarla sözlü etkileşime geçme	Çoklubaşlama modeli	Yazılı	Başarılı
Groskeutz vd	(2015)	3	Oyuncaklar hakkındaki konuşma	Çokluyoklama modeli	Yazılı	Başarılı
Sellers vd	(2015)	6	Talep temecümlerini öğrenme	Gecikmiş çoklubaşlama modeli	Yazılı	Kısmen
Brodhead vd.	(2016)	3	Talep tem ifadeleri kullanma	Gecikmiş çoklubaşlama modeli	Görsel ve yazılı	Başarılı
Gallant vd	(2016)	4	Sosyaletkileşim başlatma	Dönüşümlü uygulamalar modeli	Sesli	Başarılı
Wichnick-Gillis vd	(2016)	3	Akranlarla iletişime geçme	Çoklubaşlama modeli	Yazılı	Başarılı
Grosberg ve Charlo	(2017)	6	Karşılıklı konuşma becerisi	Çoklubaşlama modeli	Yazılı	Başarılı
Akers vd	(2018)	3	Oyun hakkında bağlama uygun konuşma	Çoklubaşlama modeli	Sesli	Başarılı

Tablo2(devam)*Yurtdışında replikli öğretim kullanıldığı araştırmalar*

Yıl	Yazarlar	Katılımcılar	Beceri	Araştırma Modeli	Replik Türü	Müdahale
Dematos vd	(2019)	1	Konuşma becerilerinin geliştirme	Çokluyoklamamodeli	Yazılı	Başarılı
Rozenblat vd	(2019)	3	Ortak dikkat becerileri	Çokluyoklamamodeli	Sesli	Başarılı
Yamamoto ve Isava	(2020)	4	Konuşma ve yenidavranış kazanma	ABC A modeli	Yazılı	Kısmen
Rackers	(2021)	3	Ortak dikkat becerileri	Çokluyoklamamodeli	Sesli	Başarılı

BÖLÜM3

3. YÖNTEM

Buarştırmadareplikliöğretimotizimliçocuklarıniletişimegirmevesohbetbaşlatma becerisi üzerindeki etkisi incelenecektir. Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın modeli, katılımcılarveözellikleri,bağımsızvebağımlıdeğişkenler,ortam,veritoplamaaraçlarıveveri analizi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. AraştırmanınModeli

Bu araştırmada replikli öğretim yönteminin otizimli çocukların iletişim başlatma vesohbet etme becerisini üzerindeki etkisi araştırılmıştır,araştırmada tek denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Bir öğretim programının veya davranış değiştirme uygulamasının etkisini birden çok bağımlı değişken üzerinde incelemeyi hedefleyen bu model tek denekli araştırma modelidir (Gast ve Ledford,2009).Buarştırmadabirbağımsızdeğişkenolanreplikliöğretimyöntemininresimli kartlaryoluylaotizimliçocuklarıniletişimbaşlatmalarıvekonuşmabecerileriüzerindeki etkisi katılımcılar üzerinde araştırılacaktır. Katılımcılar arası çoklu yoklama evreli, bağımsız değişkenin 3 farklı katılımcı üzerinde araştırıldığı araştırma modelidir. Çoklu yoklama modellerinde bir programın ya da davranış değiştirme yönteminin etkisi 3 veya daha fazla durumda denemek amaçlanır (Tekin-İftar, 2018).

Çoklu yoklama modelleri üç farklı kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; davranışlar arası çoklu yoklama modeli, ortamlar arası çoklu yoklama modeli ve katılımcılar arası yoklama modelinden oluşmaktadır. Çoklu yoklama modelleri iki farklı türde tasarlanabilir; yoklama evreli ve yoklama denemeli olarak oluşturulabilir (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2012).

Bağımlı değişken

Biraraştırmadaüzerindedekiğişiklikiyapılmakistenen,artmaveyaazalmagibideğişmesi beklenendeğişkendir(Tekin-İftarveKırcaali-İftar,2012).Araştırmamızindeğişmesibeklenen faktörü başka bir ifadeyle bağımlı değişkeni, katılımcıların en az 3-4 sözcüklü cümlelerle ihtiyaçlarına yönelik iletişime girme ve sohbet başlama becerisi edinmeleri durumudur. Çalışmayabaşlamadanöncekatılımcılabelirlenmişvebelirlenmeaşamasındabireylerin enaz birikikelimeilekendileriniifadeedecekseviyedekonuşabilmelerikontrol edilmiştir.Yapılan kontrol ve deneme sürecinden sonra katılımcılar tespit edilmiştir. Araştırmada kullanılacak replikleroluşturulurkenbubireylerinmevcutdüzeylerininbirikikademeüzerindereplikler

oluşturulmuştur. Replikler en az 3 ve 4 kelimeli cümlelerden meydana gelmektedir. Otizm spektrum bozukluğu olan bireyler 3 sözcükle cümle kurabiliyorsa en az 4 sözcükten yapılmış cümlelerin replikolarak seçilmesi daha faydalıdır (Topuz ve Kürkçüoğlu, 2022). Katılımcıların günlük hayatta sık kullanabileceği, ihtiyaçları açısından işlevsel ve ilgi alanlarına hitap eden konular tespit edilmiştir. Değerlendirme sonucunda katılımcıların istekli olarak katılacağı konular çerçevesinde 4 kelimedenden oluşan replikler oluşturulmuştur. Her oturumda bu replikler kullanılarak bireylerin iletişim başlatma ve sohbet etme becerisi kazandırılmaya çalışılmıştır.

Bağımsız değişken, bağımlı değişkenin üzerinde beklenen ve istenen değişikliği sağlamak için kullanılan değişkendir (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2012). Araştırmamızın istedik etkiyi oluşturması beklenen değişkeni yani bağımsız değişkeni replikli öğretim yöntemi ile resimli kartların kullanılması ve replik silikleştirme uygulamasıdır. Bu kapsamda;

1. Katılımcıları konuşmaya teşvik edecek konular belirlendi,
2. Katılımcının ve konuşma ortağının replikleri belirlendi,
3. Bu kapsamda resimli kartlar oluşturuldu,
4. Uyarıcılardan arınık masa düzeni oluşturuldu,
5. Replik silikleştirme basamakları belirlendi.

3.2 Deneysel Kontrol

Katılımcılar arası çoklu yoklama modelinde ilk katılımcıda yaşanan performansın durumunu sadece bağımsız değişken ortama girmediğinde oluşur ve bağımsız değişkenin ortama girmediği diğer katılımcılardaki performanslarda kayda değer bir değişim yaşanmazsa ve bunun etkisi sonraki katılımcılarda da arka arkaya görülürse deneysel kontrol sağlanmış olur (Tekin-İftar, 2018). Birinci katılımcıda bağımsız değişken sunulduğunda performansında bir artış gözlenmiştir. Diğer katılımcıların ise aralıklı yoklama oturumlarında bağımsız değişken sunulmadığı için performanslarında herhangi bir değişiklik görülmemiştir. Diğer katılımcılara da bağımsız değişken sunulduğu için performanslarında artış yaşandığı fark edilmiştir. Deneysel kontrol sadece uygulama evresinde katılımcıya ait verilerin sonucuna bir değişiklik yaşanması fakat diğer katılımcılarda herhangi bir farklılığın yaşanmaması ve bağımsız değişken verildikten sonra da art arda diğer katılımcılarda da görülmesi ile sağlanır (Gast ve Ledford, 2009). 1. Katılımcıda öğretim oturumlarına geçildikten sonra becerinin kazanılmaya başlandığı görülmüştür. 1. katılımcı ile öğretim oturumları sürerken 2. Katılımcı ile başlama düzeyi verileri alınmış ve becerinin sergilenmediği görülmüştür. Bu durumdan yola çıkarak bir katılımcıda değişim görülürken kontrol katılımcısında görülmemesi, değişimin bağımsız değişkenden kaynaklandığını gösterir. Böylece deneysel kontrol sağlanmış olur (Tekin-İftar,

2018).

3.3. İç Geçerlik ve Dış Geçerlik

Araştırmanın iç geçerliğini sağlamak amacıyla araştırmanın bağımsız değişkeni olan replikli öğretim yönteminin araştırmanın katılımcıları ile başka ortamlarda ve becerilerde kullanılmamasına dikkat edilmiştir. Katılımcıların sıkılmaması ve isteksiz olmaması için günün farklı zamanlarında ve mutlu şekilde oturumlar gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yabancı hissederek çekingenlik yapmamaları ve dikkatlerini vermeleri için gerçek performanslarını sergilemeleri amacıyla haftanın beş günü devam ettikleri eğitim ortamı olan sınıfta oturumlar yürütülmüştür. Araştırmanın dış geçerliğini sağlamak amacıyla araştırmaya dış etmenlerin müdahil olmamasına özen gösterilmiştir. Bu sebeple ortam genellemesi için genelleme oturumları farklı ortamlarda gerçekleştirilmiş ve kişiler arası genellemesi için farklı konuşma ortaklarıyla genelleme oturumları gerçekleştirilmiştir (Tekin-İftar, 2018)

3.4. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları belirlenirken bireylerin sözcük çıktısı olmasına dikkat edilmiştir, bireylerde replikli öğretimin uygulanabilmesi için bireylerin kendilerini birkaç kelimeyle ifade etme veya konuşma becerilerine sahip olmaları ön koşul olarak düşünülebilir. Bu uygulamaya hazır olduğu düşünülen katılımcılar belirlenmiş ve ebeveynlerinden gerekli onay izni alınmıştır. Bu katılımcılar, Mardin ili Artuklu ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir özel eğitim anaokulunda eğitimine devam eden 5,5 ve 6 yaşlarındaki otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocuklardan oluşan bireylerden oluşmaktadır. Araştırma için katılımcılarda bulunması gereken ön koşul özellikler aşağıdaki sıralanmıştır.

1. İki kelimeli cümleler oluşturabilme becerisinin bulunması: Bu araştırmada yer alacak bireyler en az iki sözcükten oluşacak cümleler kurarak kullanabilmesi gerekmektedir. Bu şartı belirlemek amacıyla öğrencilerle yüz yüze görüşmeler yapılmış ve bu beceri test edilmiştir.
2. 10-15 dakikadan fazla dikkatini sürdürme: Katılımcıların etkinlik gerçekleştirilerek dikkat ve ilgilerini sürdürme durumuna bakılmıştır. Bazı resimler gösterilerek uzun süre ilgilerinin olup olmayacağına bakılmıştır.
3. Verilen 2-3 sözcüklü yönergeleri gerçekleştirme: Bireylerin etkinlik ve ders sırasındaki kendisine verilen yönergeleri yerine getirip getirmediği test edilmiştir. "Fotoğrafi al, ona bak, göster, masaya bırak, gel" gibi komutların yapılma durumu kontrol edilmiştir.

4. Sıra bekleme becerisine sahip olunması: Araştırmada bulunacak çocukların konuşma yapılırken sırasını bekleme ve sıra geldiğinde konuşma becerisinin bulunmasına özen gösterilmiştir.

3.4.1. Katılımcıların Özellikleri

Araştırmanın katılımcıları, olasılıksız (amaçlı) katılımcı seçme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Araştırmaya en uygun özellikteki bireyler bilinçli olarak seçilmişlerdir. Burada amaç evreni temsilden çok araştırma sorularına dair detaylı ve zengin veri almaktır (Creswell ve Poth, 2018). Katılımcılar bazı ön koşul becerilerine dikkat edilerek belirlenmiştir ve bu koşulları sağlayan üç öğrenci seçilmiştir. Bu öğrenciler hafif düzeyde otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylerdir. Öğrenciler, bir haftanın 5 gününde okula gelmeleri dışında haftalık 2 saat olmak üzere destek eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri görmektedirler.

Katılımcıların ilgi alanlarının belirlenmesi

Katılımcıların uygulama sürecine aktif ve istekli katılması araştırmanın verilerini daha sağlıklı kılacağı düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak katılımcıların ortak ilgi noktaları, kişisel bakımları ve rutinleri gözlemler sonucunda belirlenmiştir. Bu amaçla sık sık burnu akan katılımcı için burun silme konusu, sık çata tuvalet giden katılımcı için tuvalet gitme konusu ve sık çaacık katılımcı için yemek yemek konusu seçilmiştir. Birinci katılımcı çoğu zaman burnu aktığı için zorluk yaşamaktadır, nadir zamanlarda dışı burnu daima akıtmakta ve kirlendiği için burnunu silme ihtiyacı hissetmektedir. Katılımcı 2, günde ortalama iki defa tuvalet ihtiyacını gidermek amacıyla yardımcı ablayı istemektedir ve bunun farklı iletişim kanallarıyla söylemeye çalışmaktadır. Katılımcılardan 3 numaralı katılımcı acıktığı zaman açlığını yemek ihtiyacını bir şekilde ifade etmektedir ve yemeğe gitmek istemektedir. Öz bakım ve temel ihtiyaç becerilerine giren bu gereksinimlerini iletişime girerek ifade edebilmeleri amacıyla replikli öğretim kullanılarak bu beceriler kazandırılmaya çalışılmıştır.

Tablo3*Katılımcıların Özellikleri*

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitime başlama yaşı	Sınıfdüzeyi	Tanı	Haftalık gördüğüders saati
Katılımcı1	Erkek	5	3	Okulöncesi	Otizm	32 saat
Katılımcı2	Kız	5	3	Okulöncesi	Otizm	32 saat
Katılımcı3	Erkek	6	4	Okulöncesi	Otizm	32 saat

Katılımcı 1, 3 kardeşi 5 kişilik ailenin en küçük çocuğu ve ailenin ikinci OSB' li bireyidir. Katılımcının kendinden iki yaş büyük ablası da otizmlı bir kız çocuğudur. Ailede 2 otizmlı çocuğun bulunması ebeveynlerin bilgi ve tecrübesini artırmış ve bu da öğretmenle iş birliği yaparak sürekli etkileşimde bulunmasına zemin hazırlamıştır. Katılımcı bilişsel gelişim alanında yaşından beklenen becerilerin tamamına yakını yapabilmektedir ve zihinsel etkinliklerde kendisinden beklenen başarıyı göstermektedir. Motor becerilerin çoğunda iyidir fakat boyama ve kesme gibi ince motor becerilerde isteksiz ve yetersiz olmaktadır. Uyuşsal gelişim alanındaki becerilerden birkaçı dışında çoğunu yapmakta ve tuvalet becerisi gibi öz bakım becerilerde henüz potansiyeli kadar performans gösterememektedir. 1. Katılımcı sosyal duygusal gelişim alanında gayet iyidir ve kendiliğinden çevresindeki bireylerle etkileşime girmekte, oyunlar kurmakta ve sohbetlerine dâhil olarak kaynaşabilmektedir. Sosyal alandaki buyetilerionundil gelişimindedebaşarılıveyeterli hale gelmesinedestek olmaktadır. Öğrenci hem alıcı hem de ifade edici dil becerilerinde gayet başarılı ve normal bir çocuğa yakın bir düzeyde iletişim kurmaya açıktır. Öğrencinin çene ve ağız kaslarının gevşek olması ve bazen konuşmaları tekrar etmesi ya da kelimeleri çok yavaş ve ayrı ayrı, bir cümle gibi olmadan söylemesi onun konuşma başlatma ve iletişim becerisinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Katılımcı 2, ailenin 5 yaşında bir kız çocuğudur ve ailenin tek çocuğudur. Tahminen 1 yaşından itibaren 2 buçuk 3 yaşlarına kadar İngilizce dilini öğrenmesi amacıyla ailesi tarafından tablet bilgisayar ve telefon layoğun şekilde İngilizce müzik, video ve oyunlar gibi içerikler

izletilmiş bu nedenle ciddi şekilde ekrana maruz kalmıştır. Bu sebeple 3 yaşlarına gelmesine rağmen tek sözcükle bile konuşma becerisini edinememiş ve yalnızca şarkı sözleri ezberlemiştir. Bu katılımcı benim sınıfımda iki eğitim yılıdır eğitimini sürdürmekte ve doğal stratejilerle çeşitli fırsatlar yoluyla, ailesinin de yoğun iş birliği sayesinde bugün itibarıyla kendini en az 2 sözcükle bazen 3 sözcüklü cümlelerle ifade edebilmektedir. Bilişsel gelişim alanında gerçekleştirilen etkinliklerin çoğunda başarılı ve zihinsel bir yetersizliği bulunmamaktadır. Öğrenci, motor becerilerin tamamına yakınında beklendiği gibi performans sergilemektedir. Uyumsal gelişim alanındaki becerileri kendisi bağımsız olarak yakın bir seviyede gerçekleştirmektedir. Öz bakım alanındaki ihtiyaçlarını kendisi karşılamaktadır, ayrıca evde annesi ile birlikte ev ve mutfak işlerinde çeşitli görevler alarak yardımcı olmakta ve bu tür becerilere aktif olarak katılmaktadır. Sosyal ve duygusal gelişim alanı tam istenen seviyede olmasa bile erkeklerle olan iletişimi daha rahat olup çekingen olmadıkça sosyal anlamda daha aktif olacaktır. Katılımcı, sosyal durumlarda ve çeşitli kalabalık ortamlarda nasıl iletişime gireceği ve konuşma sürdüreceğini bilmemesi ve kendisinden beklenen etkileşimi gerçekleştirememesi bu becerilerinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Katılımcı 3, dört çocuklu bir ailede yaşayan 6 yaşındaki bir çocuktur. İki yıldır özel eğitim anaokuluna gelmekte ve bunun son bir yılı benim sınıfımda öğrencim olarak devam etmektedir. Öğrenci, okula ve eğitim hayatına başladığında algıları ve alıcı dili çok ağır çalışmaktaydı bununla beraber çok zor yürüme ve esnek hareket edebilme yetersizliği yaşamaktaydı. Eğitimsüreçinde daha rahat yürüyebilme ve hareket kabiliyetini güçlendirme becerileri, algı ve alıcı dil becerileri gelişmiştir. Şu anki sözcük ve sesli harflerle kurabilmektedir. Dikkat dağınıklığı ve hiperaktivitesi bulunmaktadır. Birden fazla problem davranışa sahiptir ve bulunduğu ortamın kurallarına uymakta ve uyum göstermekte sorun yaşamaktadır. Hala alıcı dili istenen seviyede değildir. İfade edici dili daha etkin kullanması, ikiden fazla kelime ile uzun cümleler kurması ve kendiliğinden iletişim başlatması amacıyla yoğun dil ve konuşma alanında çalışmalar yapılmaktadır.

3.5. Araştırmacı

Araştırmacı 2021 yılının haziran ayında Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü'nden mezun olmuştur. Mezun olmasının ardından 4 ay süreyle özel bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışmıştır. 2022 şubat ayında Mardin ili Artuklu ilçesine Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki (MEB) bir özeleğitim anaokuluna sözleşmeli öğretmen olarak atanmıştır ve halada devam etmektedir.

2023 şubat ayında Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakóltesi, Otizm anabilim dalı, otizm bilim dalında yüksek lisans programını kazanmıştır. Bu çalışma otizm anabilim dalı başkanı Dr. Öğr. Üyesi ile birlikte yürütölmektedir. Araştırmanın başlama düzeyi ve öğretim oturumları gibi tüm aşamaları araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

3.6. Gözlemci

Bu araştırmanın gözlemcisi Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Otizm Eğitimi Bilim Dalı programında doktor öğretim üyesi olan bir akademisyen hocadır. Uygulamanın güvenilirliği için araştırmayı yürüten kişi tarafından veriler toplanmaktadır. Uygulama sürecinde gerekli bilgilendirmeler gözlemciye verilmiştir.

3.7. Konuşma ortakları

Uygulamanın gerçekleştirilmesi amacıyla katılımcılarla konuşmak ve sözel ipucu vermek üzere iki öğretmen konuşma ortağı olarak belirlenmiştir. Araştırmayı yürüten uygulamacı öğrencilere sosyal durumlarda bireylerin konumu ve kullanacakları nesnelere olduğu resimli kartlar gösterilmiş ve o durumda bireyin ne söylemesi gerektiğini bilerek konuşması beklenmiştir. Otizmlili öğrencinin kendisine daha önce öğretim oturumlarında öğretilen repliğı söylemesi beklenmiştir ve bireye bunu hatırlatması için sözel ipucu yoluyla kulağının arkasından repliğı söyleyecek konuşmaya yardımcı bir öğretmen daha seçilmiştir. Sufleyisöyleyen öğretmen öncerepliğintamamını söylemiş sonra ensöz cükten başlayarak repliğı silikleştirmiştir. Uygulamada ki konuşma ortakları özeleğitim öğretmenlerinin arasından belirlenmişlerdir. Konuşma ortaklarından beklenen unsurlar aşağıda sıralanmıştır.

1. Katılımcılara, "al, bak" gibi gerekli yönergeler vermeleri,
2. Repliğisonkelimedenden başlayarak silikleştirmeleri ve bireyin bağımsız olarak söylemesini sağlamaları.,
3. Uygulamanın gerçekleşeceği ortamı konuşulanları duyacak düzeyde sessiz hale getirmeleri ve konuşma için onlara sıra vererek beklemeleri,
4. Uygulama ortamını repliğini içeriğine uygun hale getirmeleri beklenmektedir. (Su istemedi durumuna uygun olarak su şişesi veya yüksek bir masanın olduğu ortam oluşturulmuştur)

3.8. Ortam

Uygulamanın gerçekleşeceği ortam dikkat dağıtıcı uyarıcı veya nesnelere arındırılmıştır. Uygulama ortamı araştırmacının görev yaptığı sınıf olarak seçilmiştir. Uygulaması sırasında yalnızca konuşma ortakları ve katılımcı yer almıştır. Her repliğinkonusuna

uygun olarak ortamda gerekli hazırlıklar yapılmıştır. Öğrencilerin açlık, uyku ve tuvalet gibi ihtiyaçlarının karşılanmış olması ve derse hazır hale getirilmesine önem verilmiştir. Masa sandalye düzeni sağlanmış ve öğretim aşamalarında kullanılacak resimli kartlar hazır hale getirilmiştir. Resimli kartlar, öğrencilerin günlük yaşamda karşılaşılabilecekleri durumların (sınıfa gelince günaydın deme, tuvalet ihtiyacını söyleme...) olduğu resimlerin kartlara basılmış hali materyal olarak hazırlanmıştır. Bu kartlar katılımcı öğrenciye gösterilerek iletişim başlatması beklenip devam ederek konuşmayı sürdürmesi beklenmiş ve replikli öğretim yöntemiyle bunun sağlanması amaçlanmıştır. Tüm oturumlarda uygulamacı ve sözel ipucunu verecek yardımcı ile katılımcı öğrenci dışında başka kimse bulunmamıştır.

Görsel3

Uygulamanın gerçekleştirildiği sınıf

3.8. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

Bu bölümde şunlardan bahsedilmiştir; uygulamaya hazırlık olarak pekiştireçler, replikler, kullanılan araçlar ve resimli kartlar oluşturulmuştur.

Pekiştireçlerin belirlenmesi

Uygulama için kullanılacak resimler katılımcıların ihtiyacı olan durumlar olduğundan dolayı doğal pekiştireç sayıldığından ekstra pekiştirece ihtiyaç duyulmamıştır. Katılımcıların ilgisini çeken ve ihtiyacını karşılayan durumları gösteren fotoğraflar pekiştireç görevi görmüştür. Sohbet sonunda katılımcıların erişeceği durum onları pekiştirmiştir.

Araçların-teknîğın belirlenmesi

Bu araştırmanın amacı, replikli öğretimin otizmlî çocukların iletişime girme ve sohbet başlatma becerisini kazandırmadaki etkisini ortaya koymaktır. Bu amaçla uygulama sürecinde kullanılmak üzere replikler hazırlanmıştır. Katılımcıların iletişime girme ve sohbet başlatma becerisini kazanmaları için bir konuşma ortağı ve sözel ipucu verecek başka bir yardımcının yardımıyla resimli kartlar sunularak katılımcıların iletişim başlatma becerisini edinmeleri hedeflenmiştir. Konuşma ortağı, katılımcının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla konuşması gereken bazı durumların olduğu resmi göstermiş ve katılımcıdan sohbet başlatmasını beklemiştir. Katılımcı iletişim başlatmaz veya vermesi gerekencevabı söylemezse sözel ipucu veren kişi arkasından kulağına yaklaşarak repliği söylemiştir ardından da ipucu veren kişi repliğin sonundan başlayarak birer sözcük azaltarak silikleştirmeye başlamıştır. Bu tekniğin seçilmesi, replikli öğretimin okul ortamında sadece öğretmenlerin kontrolünde yapılması zorunluluğunu ortadan kaldırmış ve ebeveynler için rahatça uygulanabilmesini ortaya çıkarmıştır.

Tablo4

Kullanılan veri toplama araçları

1. Başlamadüzeyi, öğretim ve genelleme oturumları veri toplama formu (ek 2)
2. İletişime girme ve sohbet başlatma becerisi yoklama ve genelleme oturumları gözlemciler arası güvenilirlik veri toplama formu (ek 3)
3. Replik silikleştirmeyoklama, genelleme oturumları uygulamagüvenirliği veri toplama formu (ek 5)
4. Replik silikleştirme öğretim oturumları uygulamagüvenirliği veri toplama formu (ek 10)
5. Aileleri için sosyal geçerlik formu (ek 7)
6. Replik ve Resim uygunluğu formu (ek 8)

Resimlerin hazırlanması ve kartların oluşturulması

Katılımcıların görünce iletişim başlattığı fotoğraflar bir akademisyen ve iki öğretmenden alınan uzman görüşüyle hazırlanmıştır. Görüşler doğrultusunda fotoğraflar düzenlenmiş ve kullanıma hazır hale getirilmiştir. Katılımcıların günlük yaşamda sıklıkla karşılaşacakları durumlarda sohbet başlatma gerekliliğini getiren ve aynı zamanda öz bakım ihtiyaçlarını gidermelerini sağlayacak durumlar tespit edilmiş ve resimleri çekilmiştir. Bu durumların seçilmesi ve fotoğrafları çekilerek kartlar basılı presmedöndürülmesinde amaç,

katılımcıların hem dil ve iletişim alanında hem de uyumsal alanda gelişmelerinin desteklenmesidir. Bu doğrultuda öğrencinin burnu aktığında ‘siler misin’ diyerek iletişim başlatma, tuvalet geldiğinde ‘tuvalet geldi’ diyerek iletişim başlatma ve acıktığında ‘yemek istiyorum’ diyerek iletişim başlatma davranışı beklenmiştir.

Bu beklentilerin bahsedilen 3 ayıdır durumu için sınıf uygun hale getirilmiş ve “siler misin” kelimesi ve arkasından gelen iletişimle ilgili öğretmenin bir öğrencinin burnunu sildiği anın fotoğrafı çekilmiştir. “Tuvaletim geldi” cümlesi ve arkasından gelen iletişimle ilgili bir tuvalet fotoğrafı çekilmiştir. Son olarak “yemek istiyorum” cümlesi ve arkasından gelen iletişimle ilgili yemekhanede bir masada bulunan yemeğin fotoğrafı çekilmiştir. Çekilen tüm fotoğrafların renkli çıktıları alınarak kesilip uygun boyuttaki kartlara yapıştırılmış ve resimli kartlar oluşturulmuştur. Bu kartlar uygulama sırasında katılımcıların önüne koyulmuş ve iletişime girmeleri için bir fırsat verilmiştir. Katılımcıların başlatması ile bir sohbet konuşması yapılmıştır.

Görsel4

İletişimBaşlatmasıBeklenenResimliKartlar(1.Katılımcı)

Görsel5

İletişimBaşlatmasıBeklenenResimliKartlar(2.Katılımcı)

Görsel6

İletişimBaşlatmasıBeklenenResimliKartlar(3.Katılımcı)

3.9. Repliklerin Belirlenmesi

Katılımcıların şu anki dil gelişim düzeylerine uygun replikler seçilmiştir. Katılımcı bireylerin üçü de 2-3 kelimeli cümleler kurabilmekte ancak bu cümleler süreklilik göstermemekte ve bir sohbet çerçevesinde yapılmamaktadır. Katılımcıların hedef beceri olan iletişime girme ve sohbet başlatma becerisini kazanmaları için 4 sözcüklü cümlelerden meydana gelen replikler hazırlanmıştır. Replikler hazırlanırken katılımcıların günlük hayatta kullandığı, anlamlarını bildiği ve yabancı olmadıkları kelimeler seçilmiştir. Bu kelimeler şunlardan oluşmaktadır: 'Burnum-pis-öğretmenim-sil-evet-burnumu-siler-misin-peçete-nerde-peçeteyle-sil-pis-olmuş-nereye-atayım-kirli-peçeteyi-çöpe-atacağım'. 'Tuvaletim-geldi-abla-götürsün-evet-benim-çişim-geldi-beni-tuvalete-götürsün-ablayı-ara-sınıfa-gelsin-bana-sabunu-verirmisin'. 'Yemek-istiyorum-yemek-yiyelim-acıktım-yemek-istiyorum-ellerim-pis-elimizi-yıkayalım-peçete-alalım-lavaboya-gidelim-elim-yıkayacağım-peçeteyle-sileceğim'.

Konuşma ortağının repliklerinin oluşturulması

Konuşma ortağı katılımcıların sohbet etme becerisini kazanmaları için onların iletişim isteklerine cevap veren ve konuşmayı sürdüren kişidir. Katılımcılar için belirlenen repliklere cevap ve iletişim devam ettirmek için konuşma ortağına konuşmayı sürdürücü, iletişim kapı aralayıcı soru ve cümlelerden oluşan replikler hazırlanmıştır.

Replikler ve resimler ile ilgili öğretmene görüşü alınması

Repliklerin konulara uygunluğu ve resimlerin repliğe ve katılımcıların düzeyine olan uygunluğunu test etmek için araştırmada bulunan öğretmenler dışında üç özel eğitim öğretmenine replikler ve resimler gösterilmiştir. Öğretmenlere 'Replik ve Resim Uygunluğu Formu' uygulanmıştır. Üç farklı öğretmenin görüşüne göre resimlerin ve repliklerin araştırmaya uygun olduğu görülmüştür.

Repliklerin belirlenmesi ve replik silikleştirme

Katılımcıların dil seviyelerine uygun, söyleyebilecekleri sözcük sayısına göre ve ilgi alanlarına göre konular seçilerek replikler hazırlanmıştır. Bu replikler hazırlanırken replik oluşturma önerilerine uyar biçimde katılımcıların, dil düzeyine uygun, anlamlı ve kurallı, çocukların gelişim düzeyine uygun ve her biri farklı bir sözcükten başlayarak tasarlanmıştır (Birkan, 2011). Her bir konudaki iletişim katılımcının başlatacağı şekilde tasarlanmıştır ve onun başlatmasıyla sohbet ilerlemiştir. Resimli kartın katılımcıya gösterilmesiyle ilk repliği söylemesi, sohbet başlatmayı yönlendirir. İlk replik söyledikten sonra

konuşma ortağıyla iletişim devam edilmiş ve katılımcının kulağına bir yardımcı yoluyla sufle verilerek replik söylenmiştir. Sohbetler tekrar edildikçe replikler silikleştirilmiş ve en son katılımcının bağımsız şekilde repliği söylemesi veya farklı replikler üretmesiyle sonlanmıştır. Bu uygulama da araştırmanın bağımlı değişkenine yani hedef beceriye uygun şekilde yapılmıştır.

Tablo5

Replikler

Katılımcı	KonuşmaOrtağı
	K1
Burnumpis,öğretmenimsil. Evetburnumusilermisin? Peçetenerdepeçeteylesil. Pis olmuş nereye atayım? Kirli peçeteyi çöpe atacağım.	Burnunmuakıyor? Burnununasılısileyim? Tamamsildimalbunuat. Kirlişeyleriçöpeatıyoruz.
	K2
Tuvaletimgeldiablagoütürsün. Evetbenimçişimgeldi. Ablabenituvaletegötürsün. Ablayı ara sınıfa gelsin. Bana sabunu verir misin?	Tuvaletinmivar? Tamam.Ablanereyegötürsün? Hadiablayıarayalım. Sabunualbekle.
	K3
Yemekistiyorumyemekiyelim. Acıktımbenyemekistiyorum. Ellerimpis,elimizi yıkayalım. Peçete alalım lavaboya gidelim. Elimi yıkayacağım, peçeteyle sileceğim.	Acıktınmı? Yemektenönceneyapıyoruz? Lavaboyagidelimmi? Peçeteyleneyapacaksın?

3.10. Verilerin Toplanması

Araştırmada etkililik, sosyal geçerlik ve güvenirlik olmak üzere 3 ayrı veri toplanmıştır. Araştırmacı tarafından başlama düzeyi, öğretim oturumları ve genelleme oturumlarında etkililik verileri toplanmıştır.

3.10.1. Etkililik Verileri

Etkililik verilerini toplamak amacıyla form düzenlenmiştir. Yoklama oturumlarında ‘Sohbet Etme Becerisi Yoklama ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu’ (ek 2) ile veriler toplanmıştır. Toplanan veriler çizgi grafiklere dönüştürülmüştür. Araştırmada etkililik verilerin toplanması aşamasında hedef becerilerde katılımcıların doğru ve yanlış sergiledikleri davranışlar kaydedilmiştir ve oranlara çevrilmiştir. Repliklerde yer alan ‘misin’ soru ekleri de bir ifade olarak kabul edilmiştir. Doğru ifade düzeyini belirlerken ‘Replikle ilişkili ifade sayısı/Replikteki toplam ifade sayısı’ formülü kullanılmıştır. Katılımcılar replikle ilişkili ifadeyi söylerken formda ilgili sözcüğe ‘+’, ifade söylenmemişse o sözcüğe ‘-’ konulmuştur.

3.10.2. Güvenirlik Verilerinin Toplanması

Güvenirlik verileri için uygulama güvenirliği ve gözlemciler arası güvenirlik olmak üzere iki tür güvenirlik verisi alınmıştır. Araştırmada başlama düzeyi, öğretim oturumları ve genelleme oturumlarında güvenirlik verileri alınmıştır. Gözlemciler arası güvenirlik her düzeydeki oturumun en az 1/3’ ine denk düşecek şekilde oturumlarla aynı zamanda toplanmıştır. $\{(görüş\ birliği)/(görüş\ birliği + görüş\ ayrılığı)\} \times 100$ formülü kullanılarak gözlemciler arası güvenirlik hesabı yapılmıştır. Uygulama güvenirliği verileri de her bir katılımcının her evresinin %20 sinden alınmıştır. Uygulama güvenirliğine ilişkin veriler ses kayıtlarından dinleme yapılarak ‘Replikli Öğretim Uygulaması Güvenirlik Verileri Toplama Formu’ na (ek 10) kaydedilmiştir. Veriler toplanırken gözlenen davranışlara ‘-’ gözlenmeyen davranışlara ‘-’ işareti konmuştur. Formdan elde edilen veriler ‘Gözlenen öğretmen davranışı/Planlanan öğretmen davranışı x 100’ formülüyle hesaplanmıştır (Erbaş, 2012).

3.10.3. Sosyal Geçerlik Verilerinin Toplanması

Araştırmada katılımcı öğrencilere öğretilen becerilerinin öğrenciler için uygun olma durumunu ve anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla ebeveynlere ve öğretmenlere form uygulanmıştır. Ebeveynlere içerisinde açığı kuvvet test şekline sorular bulunan ‘Ailelere Yönelik Sosyal Geçerlik Formu’ (ek 7) uygulanmıştır. Bu formlardan alınan veriler betimsel analizle analiz edilmiştir.

3.11. Uygulama Süreci

Uygulama sürecinde öncelikle 1. 2. ve 3. katılımcılardan sırasıyla 5, 9 ve 11 oturum başlama düzeyi verileri alınmıştır. Başlama düzeyi yoklama oturumları katılımcılara kazandırılmak istenen hedef becerinin varolmadurumunun kontrol edildiği oturumlardır (Gast ve Ledford, 2009). İlk katılımcıda üstüste 5 oturum kararlı veri elde edildikten sonra uygulama evresine geçilmiştir ve belirlenen yüzde yüz ölçüt düzeyi karşılanıncaya dek birinci katılımcıda uygulama devam etmiştir. Katılımcıdan hedef repliklerin tümünü doğru söylemesi beklenmiştir. Birinci katılımcının uygulama süreci devam ederken o esnada diğer katılımcılar için yoklama oturumlarına yönelik planlama yapılmıştır. Birinci katılımcının uygulama evresinde hedef ölçüt düzeyinde performans alındığında ikinci katılımcının yoklama evreleri gerçekleştirilmiştir. Birinci katılımcıda kararlı veri alındıktan sonra ikinci katılımcıya yönelik veriler toplanmış ve ikinci katılımcıda kararlı veri elde edildikten sonra uygulama evresine geçilmiştir. Uygulama evresinde hedef ölçüt %100 düzeyinde kararlı veri alınıncaya kadar uygulamaya devam edilmiştir. Uygulama devam ederken ikinci katılımcıda %100 ölçüt düzeyine ulaşıldığında diğer katılımcı için yoklama oturumları tasarlanmıştır. Ölçüt karşılanınca üçüncü katılımcı için kararlı başlama düzeyi verisi elde edildikten sonra uygulama evresine geçilmiş ve %100 ölçüt karşılanıncaya kadar uygulamaya devam edilmiştir. 3 oturum art arda tüm replikler doğru söylendikten sonra replik silikleştirme süreci başlamış ve 4 oturum sonunda bitmiştir. Bu adımlardan sonra uygulama bitirilmiş genelleme oturumları düzenlenmiştir.

Başlama düzeyi oturumları ve uygulama evreleri tamamlandıktan sonra genelleme verileri toplanmıştır. Genelleme oturumları verileri farklı ortamlar arası ve farklı kişilerle gerçekleştirilmiş ve veri toplanmıştır.

3.11.1. Başlama düzeyi oturumları

Araştırmada bulunan katılımcıların mevcut performansının belirlenmesi amacıyla başlama düzeyi yoklama oturumları düzenlenmiştir. Her katılımcıyla yoklama oturumları gerçekleştirilmiştir. Uygulama ortamına iletişim başlatması beklenen resimli kartlar getirilmiş ve her katılımcıyla başlama düzeyi oturumları yapılmıştır. En az üç oturum kararlı veri alındıktan sonra öğretim oturumlarına geçilmiştir.

1. Katılımcı için seçilen konuyu göre ortam uygun hale getirilir. (örn. burun silme konusu için masada peçete bulundurma.)
2. Katılımcının replikleri için kullanılacak resimli kart deneğe sunulur. (örn. burun silme resimli kartı.)

3. Deneğin kendisinden beklenen iletişim başlatması beklenir. (örn. burnun pis, öğretmenim sil.)
4. Katılımcı iletişime girmedi davranışında bulunursa konuşma ortağı iletişim devam ettirecek, sohbete kapı aralayacak şekilde cevap verir. (örn. burnun mu akıyor?)
5. Katılımcı öğrenci iletişim başlatmazsa 5 sn. kadar beklenir, konuşma olmazsa konuşma ortağı kartı alır.

Bu aşamalarda ödüllere ve övgülere verilmez, oturum sonlandırılır

3.11.2. Öğretim oturumları

Katılımcılardan başlama düzeyi verileri elde edildikten sonra öğretim oturumlarına geçilerek replikli öğretimle sohbet başlatma becerisi için uygulamaya başlanmıştır. Oturuma başlamadan önce ortam hazır hale getirilecek ve öğrenci için hazırlanan resimli kart masaya konulmuştur. Etkinlik çizelgesi, pekiştiriciler öğretim oturumuna başlamadan önce uygulamacıya yakın bir yerde bulundurulmuştur.

Birinci katılımcı ile öğretim oturumlarına başlanmıştır. Katılımcı ve konuşma ortağı yakın olacak şekilde masaya oturmuşlardır ardından uygulama başlamıştır. Uygulamacı, katılımcıyla yüzyüze geldikten sonra resimli kartı deneğe göstermiştir. Katılımcı karta bakmış ve 3 sn. kadar beklendikten sonra yardımcı tarafından kulağının arkasından replik söylenmiştir. Katılımcı resme bakarken duyduğu repliği resimle ilişkilendirerek sohbet başlatma gereği duymuş ve duyduğu cümleyi tekrar etmiştir. Katılımcının söylediği ilk replikten sonra konuşma ortağı ona karşılık olarak cevap vermiş ve katılımcının tekrar konuşmasını gerektirecek şekilde cevabını içinde bir soru olmuştur. Konuşma ortağının verdiği cevaptan sonra deneğin iletişimi sürdürmesi için bir sonraki belirlenmiş replik deneğin arkasından kulağına doğru söylenmiştir. Katılımcı aynı replik cümlesini tekrar etmiş ve konuşma ortağı da aynı tonda sohbeti sürdürmek için cevap vermiştir. Bundan sonra her aşamada deneğin arkasından kulağına doğru sifle verilmiş ve söylemesi gereken replik cümlesini duyduktan sonra onu tekrar etmiştir. Konuşma ortağı ve katılımcının bu karşılıklı cümlelerinin sayesinde katılımcının iletişim başlatması ve sohbet etme becerisi sağlanmıştır.

Her oturumda yardımcı tarafından verilen sözle pucuk katılımcı tarafından %100 doğru şekilde söylendikten sonra bir sonraki aşamaya geçilmiştir. Daha önceden belirlenmiş olan replik silikleştirme süreci devreye girmiştir. Bundan sonraki oturumlarda her repliğin en son sözcükten başlanmak üzere silikleştirilerek deneğe söylenmiştir. Deneğin repliğin söylenen kısmını duyup söylemeye sözcüğüyle birlikte tamamı bir bütün olarak repliği hatırlayıp

söylemesi beklenmiştir. Bu şekilde ilerleyerek en başta kısaca sorularla başlatıldıktan sonra da deneğin repliğın tamamını söylemesi beklenmiştir. Katılımcı tüm repliğı anımsayıp söyledikten ve konuşma ortağıyla karşılıklı sohbet ettikten sonra en son aşamaya geçilmiştir. Son aşamada deneğe yalnızca resimli kart sunulmuş ve öğretim oturumlarının hepsinde öğrenmiş olduğu repliğı uygun şekilde söylemesi beklenmiştir. Resimli karta baktıktan sonra katılımcı, ilk repliğı söyleyerek iletişime girmiştir ardından konuşma ortağı uygun cümlelerle karşılık vermiş ve katılımcı sonraki replikleri de tam şekilde söyleyerek sohbeti devam ettirmiştir. Bu şekilde hiçbir yardım almadan katılımcı öğrencinin öz bakım ihtiyaçlarına yönelik özel olarak hazırlanmış replikler ve resimle iletişime girmek ve sohbet başlatmak becerisini gerçekleştirilmiştir. Aralıklı yoklama oturumlarında katılımcılar, bir oturumda 5/5 oranında bir başarı sağladıktan sonra oturum sonlandırılmıştır.

- 1.** Konuşma ortağı uyarıcı olan resimli kartı masaya koyar.
- 2.** İpucu sunan kişi katılımcının kulağına ilk repliğı söyler.
- 3.** Katılımcıdan repliğı söylemesi beklenir
- 4.** Konuşma ortağı cevap verir. (cevap soru anlamı taşımaktadır)
- 5.** Cevap vermesi için katılımcının kulağına ikinci replik söylenir.
- 6.** Konuşma ortağı cevap verir ve katılımcıya sıra gelir.
- 7.** Tüm cümleler bu şekilde söylettirilerek sohbet tamamlanır.

Şekil 1
Öğretim oturumları süreci

01. **Konuşma ortağı uyarıcı olan resimli kartı masaya koyar.**
02. **İpucu sunan kişi katılımcının kulağına son sözcük hariç ilk repliği söyler.**
03. **Katılımcı ilk repliği tüm sözcükleriyle beraber söyler.**
04. **Konuşma ortağı ona karşılık verir.**
05. **Tüm repliklerin ilk sözcüğü silikleştirildikten sonra diğer oturuma geçilir.**
06. **Her oturumda sondan bir sözcük daha silinerek replik söylenir.**
07. **Katılımcı her oturumda her repliği tam şekilde söyler.**
08. **Konuşma ortağı ona karşılık verir.**
09. **Katılımcı tüm sözcükler silikleştirildikten sonra tüm replikleri bağımsız olarak söyler.**
10. **Üst üste 3 oturum bağımsız olarak tüm replikleri söyler ve uygulama sonlandırılır.**

Şekil2

Repliksilikleştirme süreci

Tablo6*ReplikSilikleştirmebasamakları*

Replik	ReplikSilikleştirme1	ReplikSilikleştirme2	ReplikSilikleştirme3	ReplikSilikleştirme4
K1				
Tuvaletimgeldiablago'türsün.	Tuvaletimgeldiabl...	Tuvaletimgeldi...	Tuvaletim...	...
Banasabunuverirmisin?	Banasabunuver...	Banasabunu...	Bana...	...
Ablabenituvaletego'türsün.	Ablabenituvalet...	Ablabeni...	Abla...	...
Ablayarasınıfagelsin.	Ablayarasınıfa...	Ablayara...	Ablayı...	...
Evetbenimçişimgeldi.	Evetbenimçişim...	Evetbenim...	Evet...	...
K2				
Burnumpis,öğretmenimsil.	Burnumpis,öğretmenim...	Burnumpis...	Burnum...	...
Evetburnumusilermisin?	Evetburnumusil...	Evetburnumu...	Evet...	...
Peçetenerdepeçeteylesil.	Peçetenerdepeçeteyle...	Peçetenerde...	Peçete...	...
Pisolmuşnereyeatayım?	Pisolmuşnereye...	Pis olmuş...	Pis...	...
Kirlipeçeteyiçöpeatacağım.	Kirlipeçeteyiçöpe...	Kirlipeçeteyi...	Kirli...	...
K3				
Yemekistiyorumyemkiyelim.	Yemekistiyorumyemek...	Yemekistiyorum...	Yemek...	...
Acıktımbenyemekistiyorum.	Acıktımbenyemek...	Acıktımben...	Acıktım	...
Ellerimpis,elimiziyıkayalım.	Ellerimpis,elimizi...	Ellerimpis...	Ellerim...	...
Peçetealalımlavaboyagidelim.	Peçetealalımlavaboya...	Peçetealalım...	Peçete...	...
Elimiyıkayacampeçeteylesilecem.	Elimiyıkayacampeçeteyle...	Elimiyıkayacam...	Elimi...	...

3.12. Genelleme oturumları

Replikler silikleştirildikten sonra öğretim oturumları bitirilmiş ve genelleme verileri alınmıştır. Genelleme oturumlarında başlama düzeyi ve öğretim oturumlarında yürütülen sürecin aynısı gerçekleştirilmiştir. Genelleme oturumları, katılımcının evinde ve teneffüslerde başka sınıflarda olmak üzere farklı ortamlarda ve evde ebeveyn, diğer sınıflarda başka öğretmenler olmak üzere farklı kişilerle gerçekleştirilmiştir. Genelleme oturumlarında yoklama oturumlarındaki düzenin aynısı yürütülmüştür.

3.13. Verilerin Analizi

Araştırmanın bu bölümünde uygulamanın etkililik verilerinin toplanması ve analizi, güvenilirlik verilerinin toplanması ve analizi, sosyal geçerlik verilerinin toplanması ve analizi ile ilgili bilgiler verilecektir.

3.13.1. Etkililik verilerinin toplanması ve analizi

Etkililik verilerinin hesaplanması için öğretim oturumlarında yoklama oturumları yapılmıştır. Araştırmanın etkililik verileri 'Veri Toplama Formu' ile (EK-2) toplanmıştır. Araştırmanın etkililik verilerinin toplanması sürecinde hedef kazanımlarda, hedef katılımcıların yanlış ve doğru tepkileri kaydedilmiştir ve doğru davranışların yüzdesi hesaplanmıştır. Hedef kazanımların değerlendirilmeye alınması sırasında hedef kazanımların beceri basamaklarının sergilenmesine dair veri toplanmıştır. Katılımcılar doğru davranışlar sergiledikleri zaman veri formuna '+' ve diğer tepkiler için de '-' yazılarak doğru gösterilen davranışların yüzdesi hesaplanmış ve elde edilen veriler grafiğe yazılmıştır.

Uygulamacı tarafından yapılan öğretim katılımcıların hedef kazanımlarını edinmeleri üzerinde etkililiğine ilişkin bulgular grafik üzerinde analiz edilmiştir. Grafik analizinde toplanan veriler sayısallaştırılarak grafiğe geçirilmiş ve yatay düzleme araştırmadaki oturum sayıları, düşey düzleme katılımcıların verdiği doğru cevapların yüzdeleri yazılmıştır.

3.13.2. Güvenirlik verilerinin toplanması ve analizi

Araştırmada, gözlemciler arası güvenilirlik ve uygulama güvenilirliği olmak üzere iki farklı güvenilirlik verisi toplanmıştır. Gözlemciler arası güvenilirlik verileri her bir seviyeden olmak üzere tüm oturumların %30'una değer şekilde oturumlarla eş zamanlı alınmıştır. Araştırmada uygulama güvenilirliği verileri ve gözlemciler arası güvenilirlik verileri toplanacaktır. Gözlemciler arası güvenilirlik verileri için, *Görüş Birliği/Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı* x 100 formülü kullanılmıştır. Uygulama güvenilirliği verileri içinse, Gözlenen

Uygulamacı Davranışı/Planlanan Uygulamacı Davranışı x 100 formülü kullanılmış ve değerlendirmeler yapılmıştır (Miles & Huberman, 2014)

Tablo 7

Sohbet başlatma ve iletişim girmeye gözlemciler arası güvenirlik verileri

Katılımcılar	Başlamadüzeyi	Uygulama	Genelleme	Toplam
1. Katılımcı	%100	%100	%97,2	%98,4
2. Katılımcı	%100	%83,3	%100	%98,4
3. Katılımcı	%100	%82,5	%73,6	%83,5

3.13.3. Sosyalgeçerlik verilerinin toplanması ve analizi

Araştırma kapsamında, uygulamada hedef katılımcılar için hedef kazanımların uygun olup olmadığını değerlendirmek için uygulamacı katılımcıların ailelerinin görüşlerini öğrenmek amacıyla form uygulanmıştır. Amaçlanan kazanımların önemi, kazanımlar için seçilen yöntemlerin uygunluk durumu ve toplanan bulguların anlamlılığınadaya sosyalgeçerlik verisi toplamak amacıyla katılımcıların aileleriyle yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilerek sorular sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme sonucunda alınan veriler betimsel analiz yoluyla analiz edilmiş, frekans hesaplaması yapılmış ve görüşler değerlendirilmiştir.

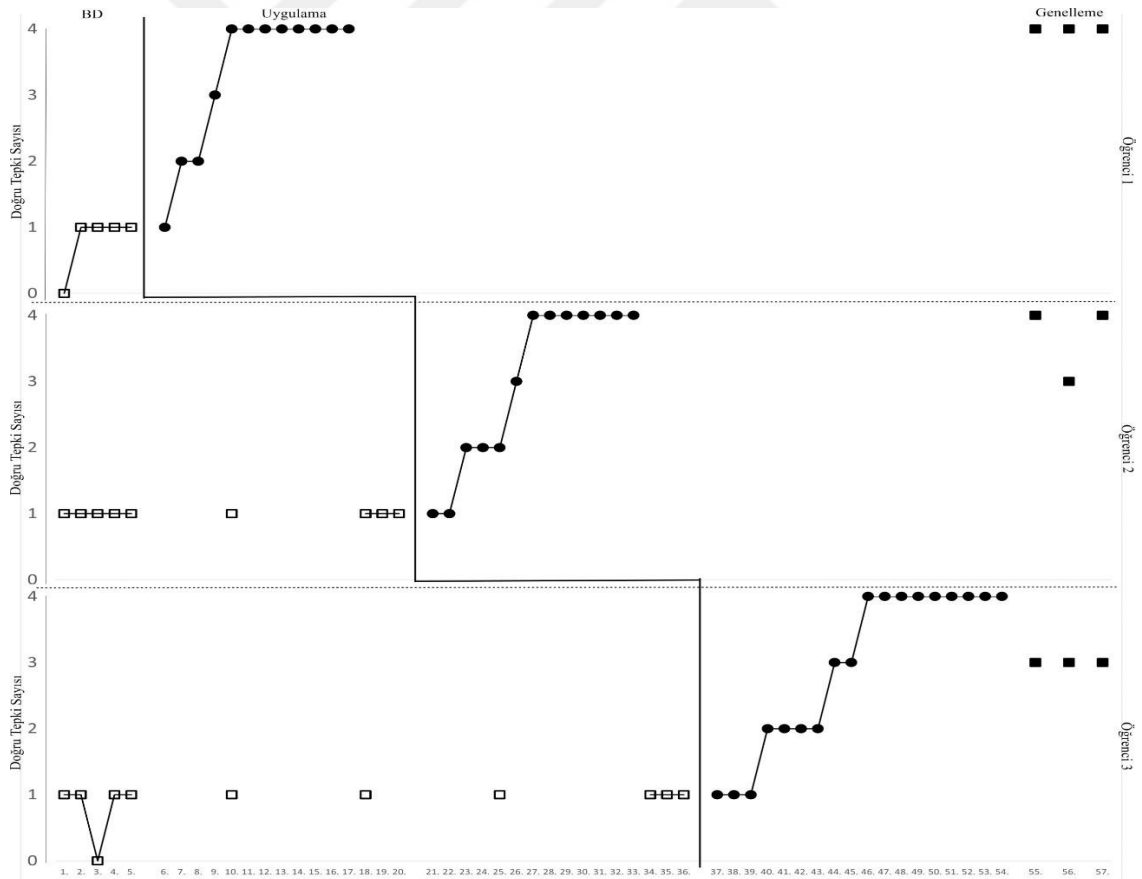
BÖLÜM4

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde replikli öğretimin otizmlı çocukların iletişime girme ve sohbetbaşlatmabecerileriüzerindeki etkisine,araştırmanın güvenilirliğinevesosyalgeçerliğine dair bulgular yer almaktadır.Uygulamanın öğrencilerinde öğretpkileri üzerindeki etkisi çoklu başlama düzeyi deseni kullanılarak desenlenmiştir.

4.1. Replikli Öğretimin Otizmlı Bireylerin İletişime Girme ve Sohbet Başlatma Becerileri Üzerindeki Etkililiği: Başlama Düzeyi, Uygulama ve İzleme

Replikli öğretimin otizmlı bireylerin iletişime girme ve sohbet başlatma becerileri üzerindeki etkililiği için yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmış olup katılımcıların başlama düzeyi, uygulama ve genelleme verileri aşağıda sunulmuştur. Her replik için 1 tane olmak üzere toplam 5 grafik bulunmaktadır.

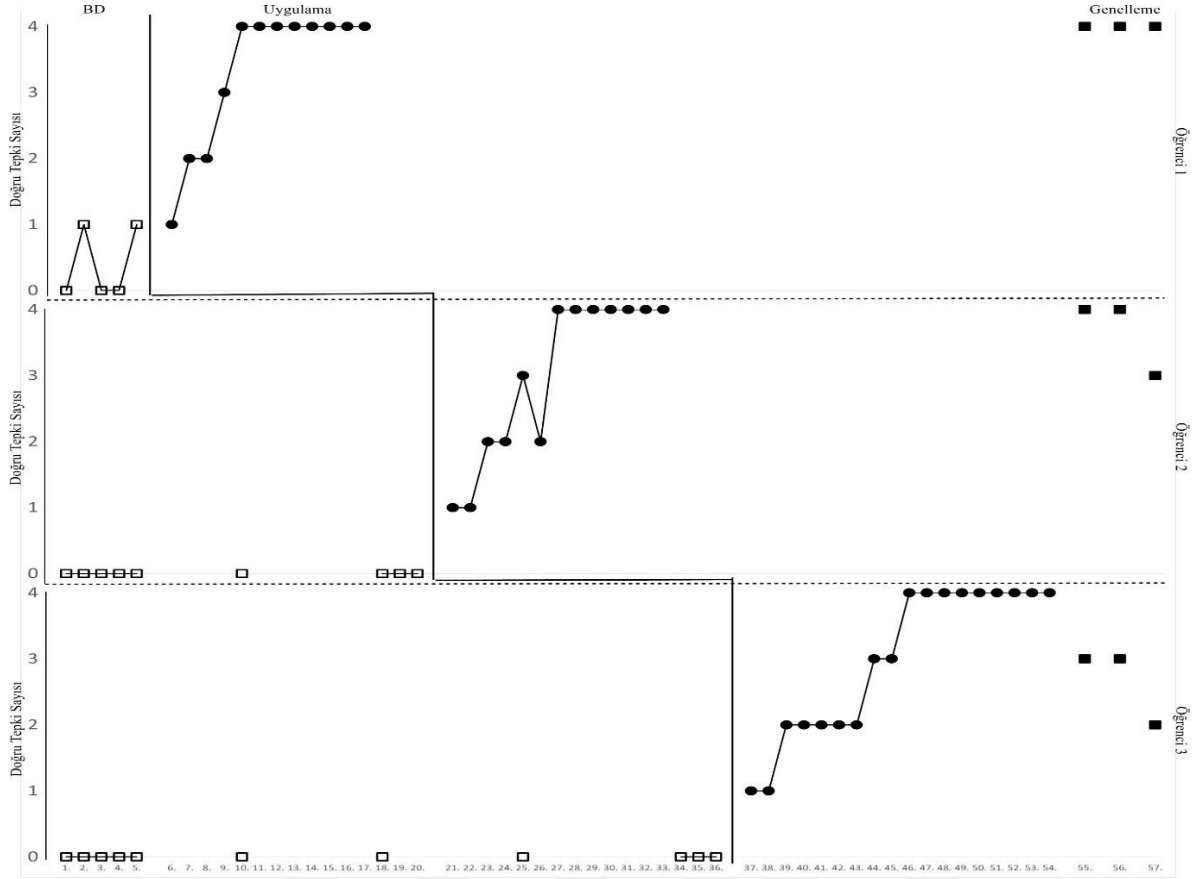
Grafik1

Başlama Düzeyi, Aralıklı Yoklama ve Genelleme Oturumlarında 1. Replik için Doğru Tepki Sayıları

Öğrenci 1'in 1. replik için başlama düzeyindeki performansı 0-1 aralığında olup 5 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyi performansları sırasıyla 0/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4 şeklindedir. Ardından Öğrenci 1 ile 12 uygulama oturum gerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 2/4, 2/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 1 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış olup performansları 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Başlama düzeyinde Öğrenci 1 in doğru tepki sayısı sıfır iken genelleme düzeyinde %100 başarı gösterdiği görülmüştür.

Öğrenci 2'nin 1. replik için başlama düzeyindeki performansı 0-1 aralığında olup 9 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyi performansları sırasıyla 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4 şeklindedir. Daha sonra Öğrenci 2 ile 13 uygulama oturum gerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 1/4, 2/4, 2/4, 2/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 2 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış ve performansları 4/4, 3/4, 4/4 şeklinde olmuştur. Başlama düzeyinde Öğrenci 2'nin doğru tepki sayısı 1 iken genelleme düzeyinde %91.6 başarı gösterdiği görülmüştür.

Öğrenci 3'ün 1. replik için başlama düzeyindeki performansı 0-1 aralığında olup 11 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyinde performansları sırayla 1/4, 1/4, 0/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 1/4 şeklindedir. Daha sonra Öğrenci 3 ile 18 uygulama oturum gerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 1/4, 1/4, 2/4, 2/4, 2/4, 2/4, 3/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 3 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış ve performansları 3/4, 3/4, 3/4 şeklinde gerçekleşmiştir. Başlama düzeyinde Öğrenci 3'ün doğru tepki sayısı 1 iken genelleme düzeyinde %75 başarı gösterdiği görülmüştür.

Grafik2

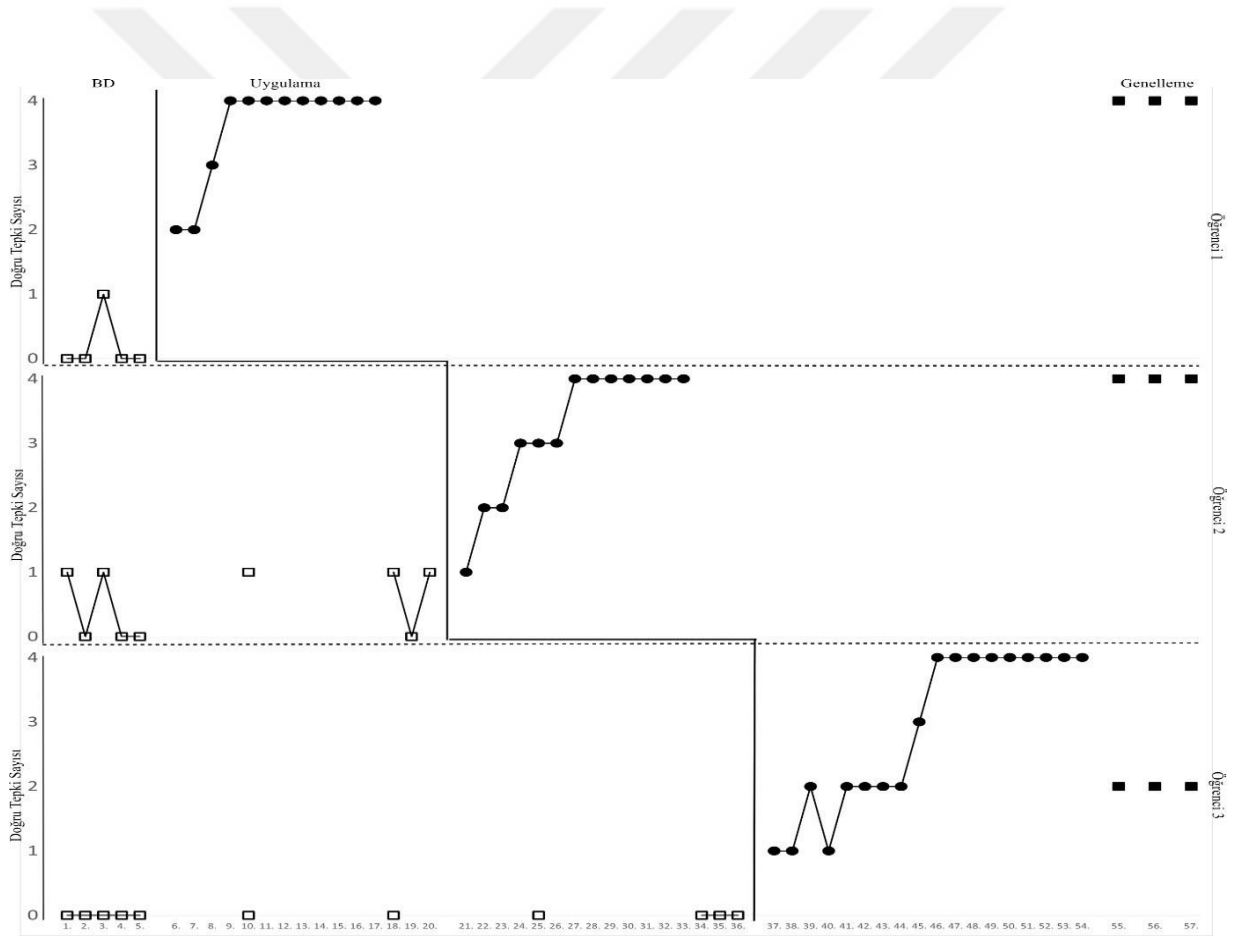
Başlamadüzeyi,aralıklıyoklamavegenellemeoturumlarında2.replikçindoğruteпки sayıları

Öğrenci 1'in 2. replik için başlama düzeyindeki performansı 0-1 aralığında olup 5 oturumgerçekleştirilmiştir. Heroturum5denemeoturumundan oluşmaktadır. Başlamadüzeyi performansları sırasıyla 0/4, 1/4, 0/4, 0/4, 1/4 şeklindedir. Ardından Öğrenci 1 ile 12 uygulama oturumgerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 2/4, 2/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 1 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış olup performansları 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Başlamadüzeyinde Öğrenci 1 in doğruteпки sayısı sıfır iken genelleme düzeyinde %100 başarı gösterdiği görülmüştür.

Öğrenci 2'nin 2. replik için başlama düzeyindeki performansı 0 (sıfır) olup 9 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyi performansları sırasıyla 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, şeklindedir. Dahasonra Öğrenci 2 ile 13 uygulama oturumgerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 1/4, 2/4, 2/4, 3/4, 2/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 2 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış ve

performansları 4/4, 4/4, 3/4 şeklinde olmuştur. Başlama düzeyinde Öğrenci 2'nin doğru tepki sayısı 0 iken genelleme düzeyinde %91.6 başarı gösterdiği görülmüştür.

Öğrenci 3'ün 2. replik için başlama düzeyindeki performansı 0 (sıfır) olup 11 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyinde performansları sırayla 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4 şeklindedir. Dahasonra Öğrenci 3 ile 18 uygulama oturumu gerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 1/4, 2/4, 2/4, 2/4, 2/4, 3/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 3 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış ve performansları 3/4, 3/4, 2/4 şeklinde gerçekleşmiştir. Başlama düzeyinde Öğrenci 3'ün doğru tepki sayısı 0 iken genelleme düzeyinde %66.6 başarı gösterdiği görülmüştür.

Grafik 3

Başlama düzeyi, aralık yoklaması ve genelleme oturumlarında 3. replik için doğru tepki sayıları

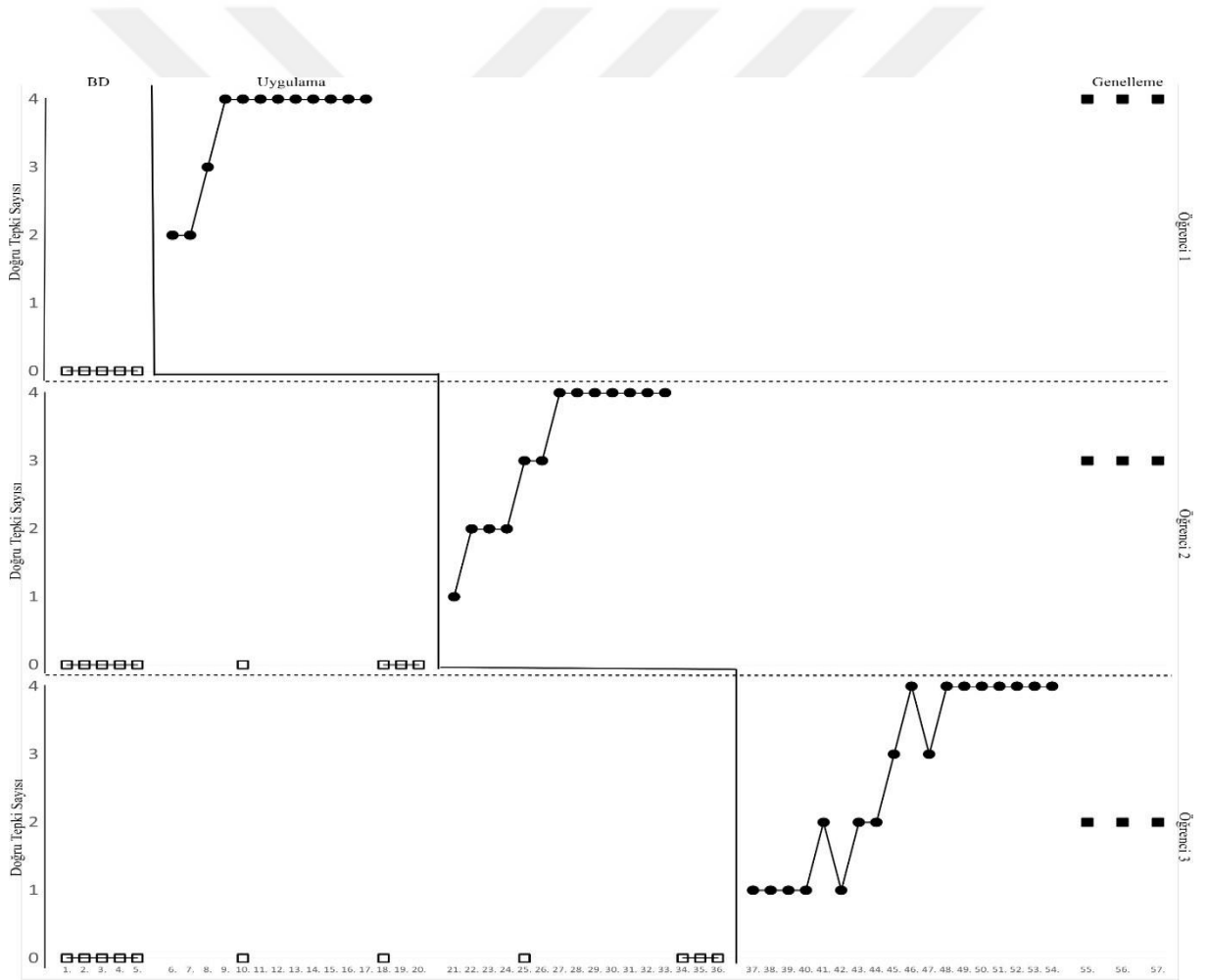
Öğrenci 1'in 3. replik için başlama düzeyindeki performansı 0-1 aralığında olup 5 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyi performansları sırasıyla 0/4, 0/4, 1/4, 0/4, 0/4 şeklindedir. Ardından Öğrenci 1 ile 12 uygulama oturum gerçekleştirilmiş olup performansları 2/4, 2/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 1 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış olup performansları 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Başlama düzeyinde Öğrenci 1 in doğru tepki sayısı sıfır iken genelleme düzeyinde %100 başarı gösterdiği görülmüştür.

Öğrenci 2'nin 3. replik için başlama düzeyindeki performansı 0-1 aralığında olup 9 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyi performansları sırasıyla 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4 şeklindedir. Daha sonra Öğrenci 2 ile 13 uygulama oturum gerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 2/4, 2/4, 2/4, 3/4, 3/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 2 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış ve performansları 4/4, 4/4, 4/4 şeklinde olmuştur. Başlama düzeyinde Öğrenci 2'nin doğru tepki sayısı 1 iken genelleme düzeyinde %100 başarı gösterdiği görülmüştür.

Öğrenci 3'ün 3. replik için başlama düzeyindeki performansı 0 (sıfır) olup 11 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyinde performansları sırasıyla 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4 şeklindedir. Daha sonra Öğrenci 3 ile 18 uygulama oturum gerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 1/4, 2/4, 1/4, 2/4, 2/4, 2/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 3 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış ve performansları 2/4, 2/4, 2/4 şeklinde gerçekleşmiştir. Başlama düzeyinde Öğrenci 3'ün doğru tepki sayısı sıfır iken genelleme düzeyinde %50 başarı gösterdiği görülmüştür.

performansları 3/4, 4/4, 3/4 şeklinde olmuştur. Başlama düzeyinde Öğrenci 2'nin doğru tepki sayısı 0 iken genelleme düzeyinde %83.3 başarı gösterdiği görülmüştür.

Öğrenci 3'ün 4. replik için başlama düzeyindeki performansı 0 (sıfır) olup 11 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyinde performansları sırayla 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4 şeklindedir. Dahasonra Öğrenci 3 ile 18 uygulama oturumu gerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 2/4, 2/4, 2/4, 3/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 3 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış ve performansları 2/4, 1/4, 2/4 şeklinde gerçekleşmiştir. Başlama düzeyinde Öğrenci 3'ün doğru tepki sayısı 0 iken genelleme düzeyinde %41.6 başarı gösterdiği görülmüştür.

Grafik 5

Başlama düzeyi, aralıklı yoklama ve genelleme oturumlarında 5. replik için doğru tepki sayıları

Öğrenci 1'in 5. replik için başlama düzeyindeki performansı 0 (sıfır) olup 5 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyi performansları sırasıyla 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4 şeklindedir. Ardından Öğrenci 1 ile 12 uygulama oturumu gerçekleştirilmiş olup performansları 2/4, 2/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 1 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış olup performansları 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Başlama düzeyinde Öğrenci 1'in doğru tepki sayısı sıfır iken genelleme düzeyinde %100 başarı gösterdiği görülmüştür.

Öğrenci 2'nin 4. replik için başlama düzeyindeki performansı 0 (sıfır) olup 9 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyi performansları sırasıyla 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4 şeklindedir. Daha sonra Öğrenci 2 ile 13 uygulama oturumu gerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 2/4, 2/4, 2/4, 3/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 2 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış ve performansları 3/4, 3/4, 3/4 şeklinde olmuştur. Başlama düzeyinde Öğrenci 2'nin doğru tepki sayısı sıfır iken genelleme düzeyinde %75 başarı gösterdiği görülmüştür.

Öğrenci 3'ün 5. replik için başlama düzeyindeki performansı 0 (sıfır) olup 11 oturum gerçekleştirilmiştir. Her oturum 5 deneme oturumundan oluşmaktadır. Başlama düzeyinde performansları sırasıyla 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4, 0/4 şeklindedir. Daha sonra Öğrenci 3 ile 18 uygulama oturumu gerçekleştirilmiş olup performansları 1/4, 1/4, 1/4, 1/4, 2/4, 1/4, 2/4, 2/4, 3/4, 4/4, 3/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4, 4/4 şeklindedir. Öğrenci 3 için genelleme verisi 3 oturumda alınmış ve performansları 2/4, 2/4, 2/4 şeklinde gerçekleşmiştir. Başlama düzeyinde Öğrenci 3'ün doğru tepki sayısı 0 iken genelleme düzeyinde %50 başarı gösterdiği görülmüştür.

4.2. Sosyal Geçerlilik Bulguları

Araştırmanın sosyal geçerliğini ortaya koymak amacıyla otistik bireylerle çalışan eğitimcilerden ve ailelerden uygulama hakkında görüşleri alınmıştır. Alınan veriler 'Şekil 3' ve 'Şekil 9' da gösterilmiştir.

4.2. Ebeveynlerin Araştırma Hakkındaki Görüşleri

Araştırmaya dair fikirlerini ve uygulama sürecine ilişkin düşüncelerini öğrenmek amacıyla katılımcıların ailelerine 'Sosyal Geçerlik Formu – Aileler' ölçeği uygulanmıştır. Ölçekten alınan sonuçlar Şekil 3 'de gösterilmiştir.

Birinci olarak ailelere ‘Çocuğunuza günlük hayattan çekilmiş resimler yoluyla iletişim başlatma vesüdürdürme becerisi kazandırılmasının etkili olduğunu düşünüyor musunuz ?’ sorusu sorulmuştur. Ailelerin hepsi olumlu görüş bildirip bu soruya ‘*evet*’ cevabını vermiştir.

İkinci olarak ailelere, ‘Replikli öğretimle çocuğunuzun iletişim becerisi kazandırılmasının uygun olduğunu düşünüyor musunuz ?’ sorusuna ebeveynler ‘*evet uygundur*’ olarak görüş bildirmiştir.

Üçüncü soruda ise ebeveynlere ‘Çocuğunuzun farklı kişiler veya ortamlarda fotoğraflar yoluyla iletişim başlattığını gördünüz mü ?’ sorusuna aile ‘*evet*’ diyerek gözlemlediğini belirtmiş diğer aile ise ‘*hayır*’ yanıtını vermiştir.

Dördüncü soruda ailelere ‘Resimler yoluyla sohbet başlatma vesüdürdürme becerisinin kazandırılmaya çalışılması çocuğunuzun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun olduğunu düşünüyor musunuz ?’ diye sorulduğunda tümü ‘*evet*’ cevabını vermiştir.

Şekil3

Ebeveynlerin araştırma hakkındaki görüşleri

Tablo 8*Ailelerin Sosyal Geçerliliğe İlişkin Görüşleri Frekans ve Yüzde Dağılımı*

Sorular	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1.Çocuğunuz ağınlık hayattan çekilmiş resimler yoluyla iletişim başlatma vesürdürme becerisinin kazandırılmasının etkili olduğunu düşünüyor musunuz?	3	100	0	0
2.Replikli öğretimle çocuğunuzun iletişim becerileri kazandırılmasının uygun olmadığını düşünüyor musunuz?	3	100	0	0
3.Çocuğunuzun farklı kişiler veya ortamlarda fotoğrafları yoluyla iletişim başlattığını gördünüz mü?	3	100	0	0
4.Resim yoluyla sohbet başlatma vesürdürme becerisinin kazandırılmaya çalışılması çocuğunuzun yaşın ve gelişim özelliklerine uygun olduğunu düşünüyor musunuz?	2	66.6	1	0
5.Replikli öğretiminde gelişim alanında kullanılmasının olumlu yanları sizcenelerdir?				

5. BÖLÜM

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu araştırmada replikli öğretimin otizmli bireylerin iletişim başlatma ve sohbet sürdürme becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Uygulamanın etkililiğini incelemek için farklı kişiler ve farklı ortamlarda becerinin genelleme durumu incelenmiştir. Araştırmanın sosyal geçerliğini ortaya koymak amacıyla ebeveynlere ve OSB'li bireylerle çalışan öğretmenlere reformlar aracılığıyla birtakım sorular sorulmuştur. Ailelere açısından ve eğitimciler açısından görüşler toplanmış sosyal geçerlilik tespit edilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre replikli öğretim yöntemi otistik bireylere iletişim becerilerini kazandırmada etkili olmuştur. Alan yazındaki resimlerle yapılmış benzer araştırmalara bakıldığında (Garcia-Albea ve diğ. 2014; Yamamoto ve Isawa, 2020; Keskin, 2021; Boyun, 2023) bu öğretimin etkili olduğu görülmektedir, bu yönüyle bulgularımızın diğer araştırmaların sonuçları ile tutarlı olduğu anlaşılmaktadır. Daha önce yapılmış araştırmalardan (Eliçin ve Avcıoğlu, 2014; Koçarslan, 2019; Gülşen, 2019; Eryakıcı, 2021; Keskin, 2021) çıkan sonuçlara göre replikli öğretim resimler kullanılarak iletişim ve sohbet etme becerileri üzerinde etkili ve faydalı olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın bulgularına baktığımızda da elde edilen verilerin daha önce çıkan sonuçlara paralel olduğu ve örtüştüğü görülmektedir.

Bu araştırmada katılımcılardaki iletişim başlatma ve sohbet etme becerisini indirmek amacıyla günlük yaşamda sık karşılaşılabilecek durumları temsil eden fotoğraflar kullanılmıştır. Çekilen fotoğraflar katılımcıların görünce konuşma isteği duyacağı durumlardır. Fotoğraflar renkli olarak çıkarılıp kartlara basılmış ve öyle kullanılmıştır. Resimler dışında replikli öğretimde tablet bilgisayarların kullanıldığı araştırmaların (Koçarslan, 2019) yanında manyetik kart okuyucuları, sesli cihazlar, bas- konuşlar gibi sözlü materyallerle yapılmış çalışmalar (Thomas ve Reagon, 2009; Lee ve Sturmey, 2014; Topuz, 2016) alan yazında bulunmaktadır. Konuşmaya teşvik ve uyaran niteliğinde fotoğrafların kullanıldığı bu araştırma görsel materyaller kullanılarak yapıldığı diğer araştırmalarla tutarlılık göstermektedir (Keskin, 2021; Boyun, 2023). Fotoğraflar yoluyla araştırmanın gerçekleştirilmesi katılımcılarda resimlere ilgi ve merakı uyandırması ve fotoğraflardan anlam çıkarmaları bakımından önemlidir. Ayrıca kullanılan fotoğrafların

katılımcıların ilgisi çeken aynı zamanda ihtiyaç duyacakları durumlar olması onları konuşma başlatmaya istekli hale getirmesi açısından önem taşımaktadır.

Otistik bireylere sohbet etme becerisini kazandırmayı hedefleyen iki araştırmaya ulaşılabilmektedir. (Koçarlan, 2019; Boyun, 2023). Daha önce replikli öğretimle yapılmış araştırmalarda sohbet etme becerisi kazandırmagibibiramaçolmadığındandolayısırabekleme ve sıra alma becerilerini geliştirmek de hedeflenmemiştir. Bu araştırmada otizimli bireyin hem iletişim başlatması hem de sıra olarak sohbeti sürdürmesi amaçlandığı için katılımcıları yetişkin gibisırayla konuşarak sohbet etmeyi öğrenmiştir. Bu sohbetin konusukatılımcıları ilgilendiren bir konu seçilerek belirlenmiştir. Örneğin yemek yemeyi seven ve sık sık yemek isteyen katılımcı için yemek fotoğrafı çekilmiş. Bir başka katılımcının sıkça burnu aktığı için burun silme fotoğrafı çekilmiş ve kartlara basılmıştır. Diğer öğrenci için ise tuvalet ihtiyacını sözlü olarak ifade ettiği ve bir yetişkin yardımıyla gittiği için tuvalet fotoğrafı hazırlanmıştır. Uygulama sona erdiğinde bu katılımcılara ilgilerini çeken bu fotoğraflar sunulduğu zaman konuşma başlatmayı ve bunu sıralı şekilde sürdürmeyi kazandığı ortaya çıkmıştır. Farklı kişi ve ortamlarda genellemeyapma çalışmalarınabakıldığındabubecerilerikikatılımcı tarafından sürdürülmüş ve kalıcılık sağlandığı görülmüştür. 3. katılımcıda ise düşük seviyelerde (%56) kalmıştır. Masaya uyarıcı niteliğindeki fotoğraf konulduğunda katılımcılar, öğrendikleri üzere ilgili konu hakkında konuşmaya başlamış ve replikleri bağımsız şekilde söyleyerek iletişimi sürdürmüşlerdir. Katılımcıların uygulama öncesinde bilmedikleri veya yapamadıkları bu sohbet etme etkinliğini uygulamagerçekleştirildikten sonra yapabilmeleri ve iletişim kurmakla beraber sıra alma becerisini edindikleri düşünüldüğünde araştırmanın önemli olduğu ve amacına ulaştığı söylenebilir.

Replikli öğretimde silikleştirme basamağıyla ilgili yapılan bir araştırmada, ifade edici dil düzeyi belli bir seviyede olan otizimli bireylerin silikleştirme basamaklarının bazıları atlanarak da replikleri öğrendikleri görülmüştür (Yamamoto ve Isawa, 2020). Bu araştırmada replikler öğretim oturumlarında söylenip katılımcıya öğretildikten sonra yavaş yavaş silikleştirilmeye başlandı. Her diyalogda diyalogların her birinde 5'ercümle, cümlelerin her birinde ise 4'erkelime bulunmaktadır. Katılımcıya replikler yavaş yavaş öğretildikten sonra son kelimedenden başlanarak kelime kelime silikleştirilmeye başlandı. Örneğin 'Burnum pis öğretmenim sil' repliğinde katılımcı bu repliği öğrendikten sonra replik silikleştirmeye başlamış. İlk olarak 'Burnum pis öğretmenim ...' diyerek son kelime söylenmemiştir, katılımcının son kelime dâhil tüm repliği söylenmesi beklenmiştir. Bunun ardından üçüncü

kelime olan ‘öğretmenim’ ve ikinci kelime ‘pis’ kelimesi sırayla silikleştirilmiştir. Bu silikleştirilme sırası her öğrencide aynı şekilde olmamış, ifade edici dil düzeyi ve kelime hazinesi geniş olan katılımcılarda bazen iki bazen üç kelime kendiliğinden atlanarak silikleştirilmiştir. Katılımcı 1 ‘in silikleştirme basamağında 3. cümle olan ‘peçete nerde peçeteyle sil’ repliğinde son sözcük silikleştirmeye başladığında katılımcı repliği öğrendiği için bağımsız şekilde kendiliğinden tüm repliği doğru biçimde söylemiştir. Bu yönüyle alana katkı sağladığı düşünülmektedir.

Bu araştırmada öğretim oturumları tamamlanıp replikler öğretildikten sonra katılımcılarla ipucu olmadan bağımsız şekilde repliksiz ifadelerle sohbet gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada sonrasınelleme oturumları düzenlenmiş ve beceriyi farklı durumlarda sergileme becerileri kontrol edilmiştir. Katılımcıların okul değiştirme, kayıt taşıma gibi durumlarından ötürü bu çalışmada izleme verileri alınmamıştır, bu bakımdan daha önce izleme verisi alındığı diğer çoğu çalışmalardan farklılık göstermektedir (Garcia-Albea, 2014; Ledbetter-Cho vd. 2015; Topuz, 2016; Boyun, 2023).

Bu çalışmanın bulgularında katılımcıların konuşma ortağıyla ve ipucu sunan kişiyle beraber öğrendikleri ve kullandıkları replikli ifadeler görülmüştür. Katılımcılar öğrendikleri üzere daha sonra gerçekleştirilen genelleme ve oturumlarında repliksiz ifadeleri kullanmışlardır. Repliksiz ifade katılımcının konuşma ortağı ya da ipucu sunan kişiden öğrendiği ve doğru söylediği ifadelerdir (Topuz, 2016). Katılımcılar öğrendikleri replikli ifadeleri bağımsız olarak kullanmış ve iletişim kurmuştur. Çalışma kapsamında hazırlanan ve kazandırılan ifadeler dışında katılımcıların farklı bir ifade kullandığı saptanmamıştır. Bu bakımdan çalışmalarında replikli ifadelerle birlikte yeni ifadelerin üretildiği diğer araştırmalardan ayrılmaktadır (Garcia-Albea, 2014; Lee ve Sturme, 2014; Ledbetter-Cho vd. 2015; Brodhead vd. 2016; Topuz, 2016; Koçarlan, 2019). Otizmlili bireylerin çeşitli kelimeler kullanarak ve kendilerini tam ifade etmeleri amaçlandığından replikli öğretimle beraber hedeflenmeyen sözcükleri üretmeleri ve bunları kullanmayı alışkanlık haline getirmeleri önemli olmaktadır. Bu bakımdan bu tür yan kazanımların nasıl daha fazla olabileceği hakkında çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

Uygulama ortamı sınıf ortamında bir masa ve çocuk sandalyelerinden oluşmaktadır. Konuşma ortağı sırtını duvara vererek oturmuş ve deneği karşısına yani deneğin yüzü duvara ve yalnızca konuşma ortağına denk gelecek şekilde oturmuştur. Katılımcı deneğin arkasında da onareplikleri ipucu olarak nasöyleyen yardımcı kişioturmuştur. Katılımcının söylenen

repliği ezbere söylememesi ve ekolaliye girecek şekilde tekrar etmemesi için en başta uyarılmıştır. Konuşma ortağı uyaran görevindeki fotoğrafı masaya koyduğunda katılımcı yardımcı kişinin söyleyeceği cümleyi bekleyip tekrar etmiştir sonra repliği öğrendikçe silikleştirilmiştir. Bu çalışma, uygulama sırasında katılımcıların tekrara girmemesi, sıra bekleme ve alma becerisini geliştirmesi ve göz kontağı kurarak ilgisini bir duruma yöneltmesi gibi becerileri kazandırması veya ilerletmesi bakımından oldukça önemlidir. Araştırmanın amacına ulaşması ile beraber bu tür yan kazanımları edindirmesinin alana katkı sunması beklenmektedir. Bu duruma benzer olarak ortak dikkat geliştirme (MacDuff, 2007), oyun sırasında sözlü etkileşim kurma (Reagon ve Higbee, 2019) ve duyguları ayırt etmeye yönelik çalışmalarda replikli öğretim kullanılmıştır (Eliçin ve Avcıoğlu, 2014).

1. katılımcıdan başlama düzeyi verileri alınıp öğretim oturumlarına geçildikten sonra her öğretim oturumunun sonunda performansında artış gözlenmiştir. Başlama düzeyinde sıfır repliksiz ifade veya çok az ifade kullanırken öğretim oturumlarıyla beraber kullanılan replikli öğretimin etkisiyle replikleri öğrendiği görülmüştür. Katılımcı 1' le öğretim oturumları sürerken katılımcı 2 ile başlamadığı oturumların başlanmıştır. İkinci katılımcının başlama düzeyi oturumlarında repliksiz ifadeler kullanmadığı tespit edilmiştir. 2 katılımcı arasındaki bu performans farkı, kullanılan yöntemin yani bağımsız değişkenin etkili olduğunu göstermektedir. Katılımcılar arasındaki bu farkın replikli öğretimin performans değişikliği üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, araştırmanın ortaya koyduğu tezin doğru olduğunu ortaya koyan niteliktedir ve çalışma hedefine ulaşmış demektir (Keskin, 2021; Boyun, 2023).

Katılımcılardan birincisi genelleme oturumlarında tam ve doğru bir şekilde öğrendiği replikli ifadeleri kullanarak iletişim başlatır kendisi 2 katılımcı genelleme oturumlarında tam olarak replikleri hatırlayamadığı görülmüştür. Katılımcılardan 2. öğrenci repliklerini yaklaşık % 88' ini, 3. öğrenci ise tepkilerin yaklaşık %56.6 düzeyinde hatırlayarak iletişimi başlatıp devam ettirmiştir. 3. katılımcının katılımcı 1' i değer katılımcılar göre hafızası biraz daha zayıf ve kısa süreli olduğu ve 4 kelimedenden oluşan cümleleri art arda kullanmada yetersiz olduğu bilinmektedir bundan dolayı bu sonucun ortaya çıkmış olduğu düşünülebilir.

Replikli öğretimle yapılan çalışmaların bazılarında uygulama esnasında katılımcılara pekiştireçler verilmekte ve güdülenmeleri sağlanmaktadır (Topuz, 2016; Brodhead vd. 2016; Keskin, 2021). Katılımcılar bu tür pekiştirmelere bağlı kalabilir ve performanslarını tam yansıtmayabileceğinden pekiştireç kullanımı uygun görülmemiştir. Bu araştırmada etkileşim için belirlenen durumlar katılımcıları pekiştiren ve isteklerine gereksinimlerine hitap eden durumlar olmasından dolayı pekiştirece ihtiyaç duyulmamış ve kullanılmamıştır. Kullanılan fotoğraflar bir nevi doğal pekiştirici unsur olarak görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında bu araştırma, literatürde pekiştirmenin olmadığı diğer çalışmalarla (Reagon, 2013; Boyun, 2023) benzerlik göstermektedir. Konuşma ortağı resimli kartı sunduğunda katılımcı konuşma isteği duymuş ve ipucu sunan kişi daha önce belirlenmiş replikleri kulağına söyleyerek doğru bir iletişim kazandırmaya çalışmıştır. Katılımcılar konuşurken konunun bağlamına uygun olan cümleleri hatırlayıp uyarıcıyı gördüklerinde konuşmayı başlatmıştır. Yürütülen sohbetin sonunda elde ettikleri şey onları pekiştirmiş ve bu çalışmada ek bir pekiştirme tarifesine ya da pekiştireç setlerine gereksinim duyulmamıştır.

Araştırmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Her ne kadar katılımcıların ekrana bakarken dikkatinin dağılmaması amacıyla çekilen fotoğrafların kartlara renkli şekilde basılıp kullanılması amaçlandıysa da bu, zamansal açıdan maliyetli olmamaktadır. Nitekim dijital çağda tablet bilgisayarlar ve telefonlar sayesinde çok daha fazla ve daha hızlı fotoğraf çekmek mümkündür. Diğer bir durum ise bu uygulamayı yalnızca sınıfta gerçekleştirmiş olmak bu araştırmanın sınırlılıklarından biridir. Katılımcılar özel gereksinimli olduğundan okul dışında farklı bir ortamda öğretim oturumları yapmak yasal ve fiziksel açıdan zor olmaktadır. Oturumlar sınıfta yapılmış ve çalışma orda yürütülmüştür ancak ev ortamı, yeşil açık bir alan, oyun parkı veya deneğin sık vakit geçirdiği bir ortamda da çalışmalar yapılabilmeli günlük hayatın bir parçası haline getirilebilirdi. Katılımcılar için belirlenen 5 replikli cümlenin hepsi 4' er sözcükten oluşmaktadır. Katılımcıların daha akıcı ve hızlı öğrenmesi aynı zamanda sohbet şeklinde ilerlemesi için bu sözcükler seçilmiştir. Her katılımcının düzeyine göre cümlelerde farklı sözcük sayıları seçilebilirdi, bu durum araştırmanın sınırlılıklarından biridir.

5.2. Sonuç

Replikli öğretiminde daha önceden dil gelişim alanında birçok farklı araştırmada kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırmaların çoğunda görüldüğü gibi replikli öğretimin OSB' li öğrencilerin sohbet başlatma ve iletişim sürdürme becerilerinin kazandırılması üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Başlama düzeyindeki katılımcılar çok sınırlı düzeyde replikli ifadelerde bulunurken öğretim oturumlarından sonra replikli öğretim sayesinde iletişim başlatmaları ve bunu sürdürmeleri bu yöntemin etkili olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmada katılımcıların günlük hayat gereksinim duydukları durumları fotoğraf yoluyla onlara gösterilmesi ve konuşma başlatması beklenmiştir. Katılımcılar bu yöntemle birlikte başka günlük ihtiyaç durumlarının resimlerini görünce iletişim başlatmaya teşvik olunacakları düşünülmektedir. Bu bakımdan yalnızca uygulama sırasında değil sonrasında da konuşmaya istekli olacakları ve ifade edici dillerini geliştireceklerinin düşünülmesi araştırmanın dil gelişimi açısından önemini göstermektedir. Ayrıca gerçekleştirilen uygulamanın resimler yoluyla uygulanması tüm otizmli bireylerin aileleri için de uygulama kolaylığı sunmaktadır. Replikli öğretimin otizm tanılı bireylerde konuşma ve etkileşim becerileri üzerinde etkili olduğu bu araştırmayla kendine özgü şekilde ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmanın sosyal geçerlik sonuçlarına bakıldığında otizmli öğrencilerle çalışan öğretmenler açısından replikli öğretimin iletişim becerilerinin kazandırılmasında etkili olduğu, kendi öğrencilerinde kullandıkları meslektaşlarının bu öğretime tavsiye ettikleri görülmüştür. Katılımcıların ebeveynlerinden alınan bulgulara göre replikli öğretime faydalı buldukları ve çocukların iletişimlerini geliştirdiğini düşündükleri görülmektedir.

5.3. Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulguları ve uygulanma süreçleri göz önüne alınarak çalışma hakkında öneriler ve ileride yapılacak araştırmalar için önerilerden bahsedilmiştir.

5.3.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada kullanılan resimler daha önce çekilmiş ve renkli çıktısı çıkarılarak kart şeklinde hazırlanarak kullanılmıştır. Bu hazırlama yöntemi uzun sürdüğü için zaman maliyeti açısından zor olabilir. Bu araştırmada kullanılan resimlerin telefon veya tabletle yoluyla daha çok ve çabuk sunulması önerilebilir.
2. Uygulamada kullanılan replikli ifadeler 5 sözcükten oluştuğu için dil gelişimi belli bir seviyede olmayan öğrencilerin öğretilmesi güç olabilir, bunun yerine 4 kelimeli cümleler kullanılması önerilebilir.

3. Busonuçlaraberaberreplikliöğretimainelereanlatılmasıveöğretilmesinden sonra onların da ev veya farklı ortamlarda bu yöntemi kullanması önerilebilir.
4. Bu yöntemle kazandırılacak becerilerin genellenmesi ve kalıcı olması amacıyla bu bireylerin yakın çevresindeki kişiler tarafından da uygulanması önerilebilir.

5.3.2. İleriAraştırmalaraYönelik Öneriler

5. Bu gibi replikli öğretimin kullanıldığı araştırmalar okul gibi klasik alışılış ortamların dışında doğal çevrede veya farklı alışılmadık ortamlarda da yürütülmesi önerilebilir.
6. Katılımcıların günlük yaşamda ihtiyaç duyduğı durumları dışındaki alanlarına giren, merak uyandıracak durumların resimleriyle de iletişime teşvik edecek araştırmalar önerilebilir.
7. Bu araştırmadaki katılımcılar belli bir konuşma seviyesindeki bireylerden oluşmaktadır, yapılacak yeni araştırmalarda dil gelişim seviyesi nispeten daha geride ve 2-3 sözcükle cümle kurabilen otizmli bireylerle de uygulanması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Adler, R., Roselfed, L., & Proctor, R. (2018). *Interplay: The Process of Interpersonal Communication*. Oxford University Press
- Akers, J., Pyle, N., & Higbee, T. (2016). A synthesis of script fading effects with individuals with autism spectrum disorder: A 20-year review. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, (s. 1-17).<https://doi.org/10.1007/s40489-015-0062-9>
- Aksoy V. (2022). Otizm Spektrum Bozukluğunda Değerlendirme, (s.171-214). Vize Akademi Yayınları. Ankara
- Alak, G. (2014). Otizmlı çocuklarda sembolik oyunun dil gelişimi ile ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, (s. 45-59).
https://doi.org/10.1501/Ozlegt_00000000198
- APA.(2013).*AmerikanPsikiyatriBirliğı*.<https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>.
- APA.(2024).0523,2024tarihinde<http://www.autismspeaks.org/what-autism/diagnosis/dsm-5-diagnostic-criteria> adresinden alındı Erişim tarihi: 10.12.2024
- Aybar, N. (2021). Otizmlı çocuklarda manyetik ses kartlarını resim değış-tokuşuna dayalı iletişim sistemine dâhil ederek istek bildirmeyi öğretmek. Biruni Üniversitesi.
<https://hdl.handle.net/20.500.12445/2062>. Yüksek lisans tezi.
- Birkan,B.(2011).Otizmlıçocuklarkonuşmabecerilerininöğretimi:Replikliöğretim.*Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, (s. 57-69).
https://doi.org/10.1501/Ozlegt_00000000157.
- Boyun, E. G. (2023). Otizm spektrum bozukluğı olan çocukların sohbet etme becerilerini geliştirmede replikli öğretimin etkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Yüksek lisans tezi (813229).
- Brodhead, M. T., Higbee, T., Gerencser, K., & Akers, J. (2016). The use of a discrimination-training procedure to teach mand variability to children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis* (s. 34-48). <https://doi.org/10.1002/jaba.280>.
- CDC. (2020). Centers for Disease Control and Prevention.
<https://www.cdc.gov/autism/treatment/index.html>.

- Creswell, J., & Poth, C. (2018). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches.
- Dematos, D., de Matos, P., da Hora, A., Pereira, M., & Azevedo, K. (2019). Improvement of conversation skills through script fading in a child with autism spectrum disorder. *Scientific research publishing*. [https://doi: 10.4236/ce.2019.103035](https://doi.org/10.4236/ce.2019.103035)
- Diken, İ. H., & Bakkaloğlu, H. (2016). Zihin Yetersizliği ve Otizm Spektrum Bozukluğu. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- DSM, 5. (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>.
- Eliçin, Ö., ve Avcıoğlu, H. (2014). Otizmi olan çocuklarda duyguları ayırt etme becerisi kazandırmada replik silikleştirme ile yapılan öğretimin etkililiği. *Eğitim ve Bilim*. Yüksek Lisans Tezi (278595).
- Erbaş, D. (2012). Özeleğitimde tekdenekli araştırma yöntemleri. Ankara: Vize yayıncılık.
- Eryakıcı, C. (2021). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların dil öğrenme becerilerinin öğretiminde replikli öğretimin etkisi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. <https://hdl.handle.net/20.500.12445/2083>
- Gallant, E., Reeve, S., Brothers, K., & Reeve, K. (2016). Auditory script location does not affect acquisition and maintenance of vocal initiations by children with autism: Auditory script location script. *Behavioral Interventions*. [https://doi:10.1002/bin.1467](https://doi.org/10.1002/bin.1467)
- Garcia-Albea, E. (2014). Using audio script fading and multiple-exemplar training to increase vocal interactions in children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*. [https://doi: 10.1002/jaba.125](https://doi.org/10.1002/jaba.125)
- Gast, D. L., & Ledford, J. (2009). Multiple baseline and multiple probe designs. Routledge Taylor & Francis Group.
- Goods, K. S. & Ishijima E. & Chang Y. & Kasari C. (2013). Preschool based JASPER intervention in minimally verbal children with autism: pilot RCT. [https://doi: 10.1007/s10803-012-1644-3](https://doi.org/10.1007/s10803-012-1644-3).

- Gülşen, İ. (2019). Etkinlik çizelgeleri ve replikli öğretim yoluyla otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara sözel iletişim başlatma becerisi kazandırma. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek lisans tezi (547363).
- Grosberg, D., & Charlop, M. (2017). Teaching conversational speech to children with autism spectrum disorder using text-message prompting. *Journal of Applied Behavior Analysis*. <https://doi:10.1002/jaba.403>
- Groskreutz, M., Peters, A., Groskeutz, N., & Higbee, T. (2015). Increasing play-based commenting in children with autism spectrum disorder using a novel script-frame procedure. *Journal of Applied Behavior Analysis*. <https://doi:10.1002/jaba.194>
- Keskin, S. (2021). Replikli öğretimin otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin karşılıklı konuşma becerileri kazanmalarına etkisi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Doktora Tezi (663014).
- Koçak, F. (2011). Otistik çocuklara hayat bilgisi dersine ailemiz teması içinde geçen kavramların öğretiminde semantik (anlamsal) kavram haritalarının kullanımının etkililiği. Konya. Yüksek lisans tezi (280689).
- Koçarlan, N. (2019). OSB (otizm spektrum bozukluğu) tanısı almış bireylere, iPad yoluyla fotoğraflar hakkında sohbet etmeyi öğretmede replikli öğretimin etkililiği. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Doktora tezi (551918).
- Ledbetter-Cho, K., Lang, R., Devenport, K., & Drew, C. (2015). Effects of script training on the peer-to-peer communication of children with autism spectrum disorder (s.785- 799). *Journal of Applied Behavior Analysis*. <https://doi.org/10.1002/jaba.240>
- Lee, R. D., & Sturmey, P. (2014). The effects of script-fading and lag-1 schedule on varied social responding in children with autism. <https://doi:10.1016/j.rasd.2014.01.003>.
- Macduff, J. (2007). "Using scripts and script-fading procedures to promote bids for joint attention by young children with autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*, (s. 281-290). <https://doi:10.1016/j.rasd.2006.11.003>

- Masanoğlu, A. (2023). Özel eğitim kurumuna devam eden eğitsel tanısı olan ve olmayan okul öncesi döneme otizmli çocukların sosyal iletişim ve oyun becerilerinin değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Yüksek lisans tezi (806120).
- McClannahan, L. E., & Krantz, P. J. (2010). Otizmli çocukların eğitiminde etkinlik çizelgelerinin kullanımı. *Sistem Yayıncılık*, çev. B. Birkan.
- McClannahan, L. E., & Krantz, P. Z. (2005). Otizmli çocukların konuşma becerilerinin öğretimi: replikler ve replik silikleştirme. (çeviri; Binyamin Birkan) *İstanbul Sistem Yayıncılık*.
- MEB. (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.
- Miles, M., & Huberman, A. (2014). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*. NAC.
- (2015). National autism center. (<https://nationalautismcenter.org/autism/>)
- NAC. (2019). Ulusal Standartlar Projesi. Ulusal Otizm Merkezi-National Autism Center. (NAC raporu, Elif Tekin İftar çevirisi)
- Ökcün, M. Ç., & Akçamuş. (2016). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal iletişim becerileri ve dil gelişim özellikleri. *Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Dergisi*. <https://doi:10.21565/ozelegitimdergisi.246293>
- Rackers, E. (2021). Building a repertoire of joint attention bids in children with autism. Missouri State University. <https://bearworks.missouristate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4738&context=theses>
- Reagon, K. (2013). Using script-fading procedures to teach children with autism to initiate during free play. *Utah State University*.
- Rispoli, M. (2005). Communication Intervention for students with moderate and severe disabilities. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, (s. 449-465).
- Rozenblat, E., Townsed, D., Reeve, K., Reeve, S., & DeBar, R. (2019). Teaching joint attention skills to adolescents and young adults with autism using multiple exemplars and script-fading procedures. *Behavioral Interventions*. <https://doi.org/10.1002/bin.1682>
- Sarı, H. (2003). Özel eğitime muhtaç öğrencilerin eğitimleriyle ilgili çağdaş öneriler. Pegem Yayıncılık.

Sellers , T., Kelley, K., & Wolfe, K. (2015). Effects of simultaneous script training on use of varied mand frames by preschoolers with autism. the analysis of verbal behavior. <https://doi:10.1007/s40616-015-0049-8>

Sucuoğlu,B.(2003).Otizmveotistikbozukluğuolançocuklar.*GündüzEğitimve Yayıncılık*.

SüslüF.(2019).Otizmspektrumbozukluğuileeşlikenanındaekolaliderepliköğretimi.
Yükseklisansstezi(715621).

Sütçü, S. T., & Aydın, A. (2008). Otizmde dil ve iletişim özelliklerinin incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*

Tager-Flausberg, H. (2005). H. Tager-Flausberg, R. Paul, & C. Lord, *language and communication in autism*. Handbook of autism and pervasive developmental disorders: diagnosis, development, neurobiology and behavior. <https://doi.org/10.1002/9780470939345.ch12>

Tekin-İftar, E. (2018). Çoklu başlama modelleri, eğitim ve davranış bilimlerinde tek-denekli araştırmalar (s. 230-240) Türk Psikologlar Birliği.

Tekin-İftar,E.,&Kırcaali-İftar,G.(2012).Özeleğitimdeyanlışsızöğretimyöntemleri.Ankara

Thomas, S. H., & Reagon, K. A. (2009). Parent-implemented script fading to promote play-based verbal initiations in children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis* (s. 659-664). <https://doi.org/10.1901/jaba.2009.42-659>.

Topuz, Ç. (2016). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin sözel iletişim becerilerini arttırmada işitsel replik ve replik silikleştirme uygulamasının etkililiği. Yüksek lisans tezi (438269). Anadolu Üniversitesi.

Topuz, Ç., & Kürkcüoğlu, B. Ü. (2022). Sosyal iletişim becerilerinin öğretiminde replik silikleştirmeuygulaması.*TrakyaEğitimDergisi*. <https://doi.org/10.24315/tred.889618>.

Tosun, D. G. (2021). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde ekolali. *Kocaeli üniversitesi eğitim bilimleri dergisi*, (s. 575-592).

Yamamoto, S., & Isawa, S. (2020). Using a script procedure without fading to increase novel behavior in a conversation between children with autism. *Behavioral Interventions*, (s. 192-199). <https://doi.org/10.1002/bin.1699>

Wichnick-Gillis, M, A., Magdalena, Vener, Poulson, & Clarie, L. (2016). The effect of a script-fading procedure on social interactions among young children with autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*. <https://doi:10.1016/j.rasd.2016.03.004>

EKLER

Ek Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
Ek 1	Veli İzin Formu 85	
Ek 2	Sohbet Etme Becerisi Yoklama, ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu 86	
Ek 3	İletişime Girme ve Sohbet Başlatma Becerisi Yoklama ve Genelleme Oturumları Gözlemciler Arası Güvenirlik Veri Toplama Formu 87	
Ek 4	Replik Silikleştirme Yoklama, Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu	88
Ek 5	Replik Silikleştirme Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Verisi Toplama Formu 89	
Ek 6	Ailelere Yönelik Sosyal Geçerlik Görüşme Formu	90
Ek 7	Replik ve Resim Uygunluğu Formu 91	
Ek 8	Katılımcılarda Replik İçin Kullanılan Resimli Kartlar 92	
Ek 9	Replikli Öğretim Uygulaması Güvenirlik Verileri Toplama Formu 93	
Ek 10	Etik Kurul Kararı	94

EK-1

Veli İzin Formu

Bu araştırmanın amacı “Replikli Öğretimin Otizmli Çocukların İletişime Girme ve Sohbet Başlatma Becerileri Üzerine Etkisi” hakkında araştırmayı yapmaktır. Büyükseklisanstez araştırması Abdulkadir ELÇİBOĞA tarafından Dr. Öğr. Üyesi Fatih KOÇAK danışmanlığında yürütülecektir. Toplanan bu veriler araştırmanın amacı dışında kullanılmayacak ve başka kimseyle paylaşılmayacaktır. İstediniz halinde görüntüler ve toplanan diğer veriler sizinle paylaşılacaktır. Araştırmanın yaklaşık olarak bir eğitim öğretim dönemi sürmesi planlanmaktadır. İstedığınız zaman çocuğunuzun araştırmaya katılımını sonlandırabilirsiniz. Araştırmaya katılan öğrencilerin kimlik bilgileri gizli tutulacaktır. Araştırma sürecinde öğrencilere kod isimler verilecektir. Araştırma hakkında görüş ve önerilerinizi paylaşmak için Abdulkadir ELÇİBOĞA ile iletişime geçebilirsiniz. Bu araştırmaya çocuğumun katılımını, araştırma süresince belirlenen gün ve saatlerde çocuğumun hazır olması gerektiğini, araştırmadan elde edilen verilerin sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum

Adı Soyadı:

Tarih: İmza:

EK-2**Sohbet Etme Becerisi Yoklama ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu****Öğrenci:**

Replikler	1.Replik	2.Replik	3.Replik	4.Replik	5.Replik
Oturumlar					
1.Deneme					
2.Deneme					
3.Deneme					
4.Deneme					
5.Deneme					
Replikli ilişkili ifade sayısı					

EK-3

İletişimeGirmeveSohbetBaşlatmaBecerisiYoklama,veGenellemeOturları

Gözlemciler Arası Güvenirlik Veri Toplama Formu

Öğrenci:

AK: Asıl kayıt

BG:Bağımsızgözlemciverisi U:

Uyuşma

Oturum	... Oturum	... Oturum Oturum	... Oturum
Replikler				
1.Replik				
2.Replik				
3.Replik				
4.Replik				
5.Replik				
Replikleilişkili ifade sayısı				

EK-4**Replik Silikleştirme Yoklama, Genelme Oturumları Uygulama Güvenirliği
Veri Toplama Formu****Öğrencinin Adı:****Doğru(+)- Yanlış(-)**

Uygulama basamakları		Oturum Sayıları			
	
1	Ortamı ve araç-gereci hazırlama.				
2	Dikkat sağlayıcı pucunun sunma (resimlikart masaya konulur.)				
3	İpucusunun konuşanın öğrencinin kulağına birinci cümleyi söylemesi.				
4	Birinci cümle için öğrencinin tepkide bulunmasını bekleme (4sn)				
5	Öğrencinin repliği doğru bir şekilde söylediğinde konuşma ortağının cevap vermesi				
6	İpucusunun konuşanın öğrencinin kulağına ikinci cümleyi söylemesi				
7	İkinci cümle için öğrencinin tepkide bulunmasını bekleme (4sn).				
8	Öğrenci ikinci repliği doğru bir şekilde söylediğinde konuşma ortağının cevap vermesi.				
9	İpucusunun konuşanın öğrencinin kulağına üçüncü cümleyi söylemesi.				
10	Üçüncü soru için öğrencinin tepkide bulunmasını bekleme (4sn).				
11	Öğrenci üçüncü repliği doğru bir şekilde söylediğinde konuşma ortağının cevap vermesi.				
12	İpucusunun konuşanın öğrencinin kulağına dördüncü cümleyi söylemesi.				
13	Dördüncü soru için öğrencinin tepkide bulunmasını bekleme (4sn).				
14	Öğrenci dördüncü repliği doğru bir şekilde söylediğinde konuşma ortağının cevap vermesi.				
15	İpucusunun konuşanın öğrencinin kulağına dördüncü cümleyi söylemesi.				
16	Beşinci soru için öğrencinin tepkide bulunmasını bekleme (4sn).				
17	Öğrenci beşinci repliği doğru bir şekilde söylediğinde konuşma ortağının cevap vermesi.				
Doğru tepki sayısı					
Uygulama güvenirliliği yüzdesi					

EK-5**Replik Silikleştirme Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Verisi Toplama Formu**

Öğrencinin Adı:

Tarih:

Doğru(+)-Yanlış(-)

Gözlemci

Uygulama basamakları		Oturum Sayıları				
	
1	Ortamı vey araç-gereci hazırlama.					
2	Dikkat sağlayıcı pucunun sunma (resimlikart masaya konulur.)					
3	İpucunun kişinin öğrencinin kulağın birinci cümleyi söylemesi.					
4	Birinci cümle için öğrencinin tepkide bulunmasını bekleme (4sn)					
5	Öğrencinin repliği doğru bir şekilde söylediğinde konuşma ortağının cevap vermesi					
6	İpucunun kişinin öğrencinin kulağın ikinci cümleyi söylemesi					
7	İkinci cümle için öğrencinin tepkide bulunmasını bekleme (4sn).					
8	Öğrenci ikinci repliği doğru bir şekilde söylediğinde konuşma ortağının cevap vermesi.					
9	İpucunun kişinin öğrencinin kulağın üçüncü cümleyi söylemesi.					
10	Üçüncü soru için öğrencinin tepkide bulunmasını bekleme (4sn).					
11	Öğrenci üçüncü repliği doğru bir şekilde söylediğinde konuşma ortağının cevap vermesi.					
12	İpucunun kişinin öğrencinin kulağın dördüncü cümleyi söylemesi.					
13	Dördüncü soru için öğrencinin tepkide bulunmasını bekleme (4sn).					
14	Öğrenci dördüncü repliği doğru bir şekilde söylediğinde konuşma ortağının cevap vermesi.					
15	İpucunun kişinin öğrencinin kulağın dördüncü cümleyi söylemesi.					
16	Beşinci soru için öğrencinin tepkide bulunmasını bekleme (4sn).					
17	Öğrenci beşinci repliği doğru bir şekilde söylediğinde konuşma ortağının cevap vermesi.					
18	Sözlü pekiştirme ile uygulamayı sonlandırma.					
Doğru tepki sayısı						
Uygulama güvenirliliği yüzdesi						

AilelereYönelikSosyalGeçerlikGörüşme Formu

Sayın veli, çocuğunuzun gelişim özellikleri ve eğitim düzeyinden yola çıkarak aşağıdakisorularıyanıtlamanızıricaederim.Buarastırmahakkındakigörüşlerinizibelirtiniz ve soruları yanıtlayınız.

Soru 1: Çocuğunuza günlük hayattan çekilmiş resimler yoluyla iletişim başlatma ve sürdürme becerisinin kazandırılmasının etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

Cevap:

Soru 2: Replikli öğretimle çocuğunuza iletişim becerileri kazandırılmasının uygun olmadığını düşünüyor musunuz?

Cevap:

Soru 3: Çocuğunuzun farklı kişiler veya ortamlarda fotoğraflar yoluyla iletişim başlattığını gördünüz mü?

Cevap:

Soru 4: Resimler yoluyla sohbet başlatma ve sürdürme becerisinin kazandırılmaya çalışılması çocuğunuzun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun olduğunu düşünüyor musunuz?

Cevap:

Ek7

Replik ve Resim Uygunluğu Formu

Soru1: Hazırlanan replikler öğrencinin ilgisini çekecek şekilde midir?

Evet: () Hayır ()

Soru2: Kullanılan repliklerde yer alan sözcüklerin sayısı öğrenci düzeyine uygun mudur?

Evet: () Hayır ()

Soru3: Kartlardaki resimler katılımcıların ihtiyaçlarına hitap ediyor mu?

Evet: () Hayır ()

Soru4: Resimler gerçek yaşam durumlarına yakın mıdır?

Evet: () Hayır ()

Soru5: Resimler, bakan herkestarafından anlaşılır şekilde mi çekilmiştir?

Evet: () Hayır ()

Soru6: Replikler ile resimler birbiriyle ilişkilimidir?

Evet: () Hayır ()

Katılımcılarda Replik İin Kullanılan Resimli Kartlar

1. Katılımcı iini ihtiyaı olan vedikkatiniekmek iin kullanılan fotoğraf:

2. Katılımcı iini ihtiyaı olan vedikkatiniekmek iin kullanılan fotoğraf:

3. Katılımcı iini ihtiyaı olan vedikkatiniekmek iin kullanılan fotoğraf:

EK 9**ReplikliÖğretimUygulamasıGüvenirlikVerileriToplama Formu**

	EVET	HAYIR	Gözlenen davranış/Planlanan davranış	Uygulama güvenilirliği yüzdesi
Konuşmaortağiresimlikartı masaya koyar.				
İpucusunankişikatılımcının kulağına repliği söyler.				
Katılımcıyarepliğisöylemesi için zaman verir (3 sn.).				
Konuşmaortağicevap verir.				
Katılımcıyakarşılıkvermesi için ipucu sunulur.				

Etik Kurul Kararı

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
ETİK KURUL KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi/Sayısı ve Karar No	Tarih :31/05/2024 Toplantı Sayısı:11 Karar No :2024/445
Araştırmanın Başlığı	Replikli Öğretimin Otizmlı Çocukların İletişime Girme ve Sohbet Başlatma Becerileri Üzerine Etkisi.
Sorumlu Araştırmacı	Dr. Öğr. Üyesi Fatih KOÇAK
Yardımcı Araştırmacı	Abdulkadir ELÇİBOĞA Lisansüstü Öğrenci
Etik Kurul Kararı	19718 sayılı başvuru Etik Kurul tarafından değerlendirilmiş olup, başvurunun bilimsel araştırma etiği açısından “Uygun” olduğuna karar verilmiştir.